

Zvuková a stylistická analýza projevů vybrané komentátorské dvojice na Mistrovství světa v ledním hokeji 2019

Bakalářská práce

Studijní program:

B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obory:

Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání

Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání

Autor práce:

Matěj Kryl

Vedoucí práce:

PhDr. Alex Röhrich, Ph.D.

Katedra českého jazyka a literatury

Zadání bakalářské práce

Zvuková a stylistická analýza projevů vybrané komentátorské dvojice na Mistrovství světa v ledním hokeji 2019

Jméno a příjmení: **Matěj Kryl**
Osobní číslo: P16000375
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obory: Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání
Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání
Zadávací katedra: Katedra českého jazyka a literatury
Akademický rok: **2018/2019**

Zásady pro vypracování:

Práce se zabývá zvukovou a stylistickou analýzou výkonů vybrané komentátorské dvojice na Mistrovství světa v ledním hokeji 2019. Teoretická část se bude zabývat charakteristikou publicistického stylu a komentáře, dále vztahem mezi spisovnou a nespisovnou češtinou v komentářích žurnalistů a tzv. expertů. Praktická část práce se bude zaměřovat na analýzu výkonu komentátorů prostřednictvím vybraných jazykových rovin.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

- HŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, Jiřina. Česká výslovnostní norma. Praha: Scientia, 1995, 74 s. ISBN 80-85827-93-X.
- STRAHL, Vlastimil. Klíč k výslovnosti cizích vlastních jmen v češtině: podle původních jazykových pramenů a prací českých lingvistů. Praha: Karolinum, 1999, 150 s. ISBN 80-7184-981-2.
- ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ, 2008. Současná stylistika. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. Jazykověda (ARSCI). ISBN 978-80-7106-961-4.
- MINÁŘOVÁ, Eva. Stylistika pro žurnalisty. Praha: Grada, 2011, 289 s. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-2979-4.
- JUNKOVÁ, Bohumila, 2010. Jazyková dynamika současné publicistiky. Praha: ARSCI. Jazykověda (ARSCI). ISBN 978-80-7420-007-6.

Vedoucí práce: PhDr. Alex Röhrich, Ph.D.
Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání práce: 30. dubna 2019
Předpokládaný termín odevzdání: 30. dubna 2020

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědom toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědom následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

21. dubna 2021

Matěj Kryl

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu své bakalářské práce, PhDr. Alexi Röhrichovi, Ph.D., za velmi vstřícný přístup, cenné rady a trpělivost projevenou při řešení problémů týkajících se této bakalářské práce.

Rád bych také poděkoval své rodině za to, že mě vždy podporovala nejen ve studiu na vysoké škole.

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na téma komentování televizního přímého přenosu sportovního utkání. Cílem práce je zhodnotit zvukovou a stylistickou úroveň mluveného projevu dvojice hokejových komentátorů Ondřeje Zamazala a Martina Procházky při komentování přímých televizních přenosů na hokejovém mistrovství světa 2019. Práce je členěna do tří kapitol. Úvod do zkoumané problematiky představí základní charakteristiky mluvené řeči a specifika užití mluvené řeči při sportovním komentování. Kapitola druhá se věnuje komentování sportovních přenosů z hlediska lingvistického. Pojednání se zaměřuje na zvukovou i stylistickou složku mluvené češtiny ve vztahu ke komentování sportovního přenosu. Obsahem analytické části je prezentace cílů, metodického postupu a výsledků analýzy mluveného projevu sledovaných sportovních komentátorů. Závěr je vyhrazen souhrnu a interpretaci získaných výsledků.

Klíčová slova: mluvená čeština, zvuková složka mluvené češtiny, tvarosloví mluvené češtiny, styl mluvené řeči, lední hokej, sportovní komentář, televizní přímý přenos

Annotation

The bachelor's thesis focuses on the topic of commenting on television live broadcasts of sports matches. The aim of the work is to evaluate the sound and stylistic level of spoken speech by a pair of hockey commentators Ondřej Zamazal and Martin Procházka when commenting on live television broadcasts at the 2019 World Hockey Championship. The work is divided into three chapters. Introduction to the researched issues will introduce the basic characteristics of spoken language and the specifics of the use of spoken language in sports commentary. The second chapter deals with the commentary of sports broadcasts from a linguistic point of view. The dissertation focuses on the sound and stylistic component of spoken Czech in relation to the commentary of sports broadcasts. The content of the third part is the presentation of goals, methodological procedure, results of the analysis of spoken speech of the observed sports commentators. The conclusion is reserved for the summary and interpretation of the obtained results.

Key words: spoken Czech, audio component of spoken Czech, morphology of spoken Czech, spoken language style, ice hockey, sports commentary, television live broadcast

Obsah

Úvod	8
1 MLUVENÝ SPORTOVNÍ KOMENTÁŘ (TEORETICKÁ ČÁST)	9
1.1 Publicistický styl, sportovní publicistika	9
1.2 Mluvený sportovní komentář a mluvený projev	11
1.2.1 Komentář, komentování, reportáž	14
1.2.2 Specifika a charakteristiky komentování sportovního přímého přenosu	16
1.2.3 Vybrané jazykové prostředky sportovní žurnalistiky	19
1.3 Segmentální a suprasegmentální rovina	22
1.4 Cíle a výzkumné otázky k vlastní analýze	27
1.4.1 Metodika	27
1.5 Osobnost komentátora, medailonky a představení komentátorů	30
2. ANALYTICKÁ ČÁST	32
2.1 Analýza komentáře Ondřeje Zamazala	32
2.2.1 Zvuková stránka	32
2.2.2 Lexikální stránka	34
2.2.3 Tvarosloví	36
2.2.4 Suprasegmentální rovina	37
2.3 Analýza komentáře Martina Procházky	38
2.3.1 Zvuková stránka	38
2.3.2 Lexikální stránka	40
2.3.3 Tvarosloví	42
2.3.4 Suprasegmentální rovina	43
2.4 Komparace komentáře Ondřeje Zamazala a Martina Procházky a shrnutí výsledků analytické části	43
2.4.1 Zvuková rovina	43
2.4.2 Stylistická rovina	45

2.5 Závěr.....	46
SEZNAM ZDROJŮ	48

Úvod

Bakalářská práce se zabývá tématem mluveného sportovního komentování, specificky komentováním sportovního přímého přenosu. Cílem práce je na základě analýz zhodnotit zvukovou a stylistickou stránku mluveného projevu dvojice hokejových komentátorů Ondřeje Zamazala a Martina Procházky při komentování přímých televizních přenosů na hokejovém mistrovství světa 2019.

Ačkoli moderní lingvistika, počínaje Saussurem, prosazovala paradigma mluvenosti, donedávna ji nebyla schopna uchopit v adekvátní podobě, a to mimo jiné tím, že mluvenou řeč nestudovala v její vazbě k aktuální situaci a ke konkrétnímu chronotopu.¹ V přeneseném slova smyslu se za specifický chronotop může považovat i komentování sportovního přenosu, neboť mluvený projev sportovního komentátora je bytostně a specificky spojen s časem i místem odehrávané události – v jiném čase a na jiném místě by obsah komentáře ztrácel smysl. K podstatným charakteristikám komentování přímého přenosu sportovního utkání, které ho odlišují od jiných masmediálních žánrů, patří, že na události, které probíhají na obrazovkách diváků i samotných komentátorů, musí reagovat bezprostředně, a zároveň se snaží svůj jazykový projev udržet na co nejvyšší úrovni.

V současné době se televizní komentování živě přenášených sportovních přenosů stalo neodmyslitelnou součástí žánrového repertoáru televizní publicistiky a vzhledem k oblibě sportovních televizních přenos v ní zaujalo významné místo. Odborná specializace jednotlivých komentátorů přispívá od počátku 70. let k výraznějším modifikacím sportovního komentování podle jednotlivých sportovních odvětví.² Jména jako Karol Polák, Vít Holubec, Pavel Čapek či Jaromír Bosák jsou neodmyslitelně spojena s komentováním fotbalových přenosů. Roberta Bakaláře si vybaví diváci cyklistických přenosů, Petra Vichnara a Jana Suchánka fanoušci sjezdového lyžování či skoků na lyžích, Jakuba Bažanta příznivci basketbalu, Jakuba Pecháčka milovníci automobilových sportů, Štěpána Škorpila obdivovatelé umění stolních tenistů či příznivci atletiky. Komentování ledního hokeje, tedy sportu, na nějž se zaměřuje tato bakalářská práce, evokuje komentátorská jména Jan Slepíčka, Stanislav Sigmund, Štěpán Škorpil, Petr Vichnar, Robert Záruba či Michal Dusík.

V posledních letech se při komentování v České republice nejvíce oblíbených kolektivních sportů fotbalu a hokeje ustálilo schéma komentování v podobě dvojice

¹ČMEJRKOVÁ, Světa. *Mluvení a psaní jako dva jazyky, resp. dva existenční mody jazyka*. In: ČMEJRKOVÁ, Světa a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011, s. 26-30. ISBN 978-80-200-1970-7, s. 30.

²MACHÁČ, Jaroslav (1972). *Sportovní televizní komentář (K jeho stránce jazykové a slohové)*. [online]. Naše řeč; 55 (4); s.215-220 [cit. 23.5.2020]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5636>

profesionální žurnalista (komentátor) – expert (zpravidla bývalý hráč nebo trenér). Uvedené platí zejména pro Českou televizi (ČT). Záměrem analytické části je sledovat, zda se ve zvukové a stylistické složce mluveného komentáře projeví rozdíly mezi profesionálním novinářem a neprofesionálním komentátorem. Výstupem práce bude zhodnocení v podobě potvrzení nebo vyvrácení výchozí premisy o předpokládaném rozdílu v mluveném projevu, úrovni jazykové vybavenosti či pohotovosti reakce mezi členy komentátorské dvojice.

1 MLUVENÝ SPORTOVNÍ KOMENTÁŘ (TEORETICKÁ ČÁST)

1.1 Publicistický styl, sportovní publicistika

Publicistický styl může být vymezen jako „zobecněné a nadřazené označení pro všechny žurnalistické texty neboli verbální komunikáty, které vedle své funkce informativní (zpravovací, sdělné, komunikační) plní ještě funkci persvazivní, působící či ovlivňovací.“³ Dle Jílka lze k tomuto stylu přiřadit také veškerá sdělení produkovaná širokou množinou původců, například novináři, státními orgány, stranami, sdruženími, výrobními podniky, občany aj. Tato sdělení musí být určena veřejnosti, popřípadě specificky vymezenému publiku. Nejčastěji jsou tato sdělení zprostředkována pomocí masových médií, mohou však též nabývat jiné formy, například nezprostředkovaného kontaktu s publikem v rámci veřejných vystoupení.⁴

Mezi charakteristiky publicistického stylu patří právě schopnost zprostředkovat zejména zpravodajské informace a komentáře pro větší okruh adresátů. Tento styl má své normy, které jsou jasnější nežli u stylu prostěsdělovacího, ale volnější než u stylu odborného.⁵ V porovnání s jinými funkčními styly předávání informací je publicistický styl v těsnějším sepětí s ostatními styly. Uplatňují se v něm prvky prostěsdělovacího, odborného či uměleckého stylu, které se navzájem propojují.⁶ Právě u tohoto stylu však vyvstávají určité terminologické nejasnosti. Někteří autoři, například Čechová a kol., nadřazují žurnalistiku

³ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká stylistika*. Vyd. 1. Praha, 2003,ISBN 80-866-4200-3, s. 207

⁴JÍLEK, V. *Žurnalistické texty jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*. Olomouc, 2009. ISBN 978-80-244-2218-3, s. 52

⁵CVRČEK, Václav a kol. *Mluvnice současné češtiny 1. Jak se píše a jak se mluví*. Praha: Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2812-7, s. 375.

⁶ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ, *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4, s. 248

zpravodajství a publicistice, což potvrzuje i Jílek, který pojem žurnalistický styl označuje jako hyponymum k pojmu styl publicistický. Naopak jiní autoři pojem publicistika se žurnalistikou ztotožňují. Styl žurnalistický bývá vymezován jako způsob výběru a tematického uspořádání jazykových prostředků, které se používají pro informování veřejnosti o aktuálních událostech.⁷ Jak uvádí Svobodová, „*sportovní publicistika tvoří již od samého počátku televizního vysílání jeho nedílnou součást.*“⁸ Jednoslovné označení publicistika by mělo být rezervováno pro neterminologické označení dílčí stylové oblasti publicistické.⁹ Publicistický styl můžeme rozdělit na dílčí stylové oblasti, a to dílčí oblast zpravodajskou, dílčí oblast publicistickou v užším slova smyslu a dílčí oblast beletrizující, kterou Jílek označuje jako syžetovou.¹⁰

Podobně jako texty odborné také texty publicistické jsou ve své výsledné podobě tvořeny vícero osobami. Kromě autora tvoří tvůrčí tým také editor, šéfredaktor, případně také korektor. Publicistické texty mají obvykle podobu monologu, realizovaného v podobě zprávy, úvodníku, komentáře, reportáže, fejetonu apod. Pokud je zvolena forma interview, má tento styl dialogický charakter. Kompozice publicistických textů bývá přehledná, jsou dodržována určitá schémata. Běžné jsou časoprostorové údaje na počátku textu, zapojení do souvislostí na konci. Syntax bývá neutrální, větné celky rozsahem střední, umožňující nést dostatek informací, ale zároveň i pohodlné porozumění. Neutrální bývá i užitá slovní zásoba. Pokud si téma vyžádá užití méně obvyklého termínu, bývá objasněn.¹¹

V morfologii se užívá téměř výlučně prostředků formálních, stylově vyšších. Rozdílné charakteristiky mají texty spadající do publicistiky bulvární, rozvinuté v prostředí české žurnalistiky teprve v posledních letech. Pro ty je charakteristická vysoká expresivita, které se dosahuje volbou specifických výrazových prostředků na všech úrovních: kompozice bývá gradační, větné celky nápadně krátké, výpovědi jsou formulovány a ztvárněny (s vykřičníkem) jako zvolací. Už nadpis se snaží šokovat, a to i za tu cenu, že z hlediska skutečně přinášených informací je nezřídka zavádějící. Pokud se uvádějí citace, pak obvykle s uvozovací větou

⁷VERNER, Pavel. *Vývojové trendy v českých médiích po roce 1989*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-7452-007-5, s. 99

⁸SVOBODOVÁ, Ivana (1992). *K stylovému využití jazykových prostředků v televizní sportovní reportáži*. [online]. Naše řeč; 75 (2); s.72-77 [cit. 23.5.2020]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7060>

⁹JÍLEK, V. *Žurnalistické texty jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*. Olomouc, 2009. ISBN 978-80-244-2218-3, s. 52.

¹⁰JÍLEK, V. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*. Olomouc, 2005, s. 91

¹¹CVRČEK, Václav a kol. *Mluvnice současné češtiny I. Jak se píše a jak se mluví*. Praha: Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2812-7, s. 375.

v postpozici. Plasticita textu je zvyšována poetismy, výrazy s knižními a nápaditými synonymy na jedné straně, na straně druhé pak slangismy a kolokvialismy.¹²

Sportovní publicistika je řazena k profesionálním žurnalistickým žánrům, přičemž profesionalitou se zde rozumí především ztvárnění do zvolených žurnalistických žánrů všemi dostupnými vyjadřovacími prostředky.¹³ V publicistickém stylu mluvených projevů se mohou vyskytovat prostředky stylu odborného, uměleckého, ale uplatňují se i prostředky hovorové. Zejména lexikální hovorové jsou jednak projevem bezprostředního vztahu k zobrazované skutečnosti, ale zároveň i prostředkem působícím svou životností a účinností. S užíváním hovorových prostředků není nikterak v rozporu využívání prostředků mírně knižních, z nichž některé nabývají charakteru specifických prostředků publicistických (nezlomná vůle, nerozborné sportovní přátelství aj.).¹⁴ „Ve vztahu ke stránce syntaktické považuje Kaderka za zajímavé, že sportovní komentátoři *„jsou schopni konstruovat ve vysokém tempu nejen syntagmata s rozvířenými anteponovanými přívlastky (nejlepší motivace pro ve žlutém dnes hrající hosty), ale i složitá souvětí.“*¹⁵

Minářová k typickým prostředkům žurnalistické komunikace řadí obrazná vyjádření, módní výrazy, frazémy, specifické jazykové prostředky syntaktické, formulace s uplatněním intertextovosti, kontaktní prostředky, expresivitu vyjádření, metajazyk a přejatá slova.¹⁶

1.2 Mluvený sportovní komentář a mluvený projev

Mluvený projev, určený širokému spektru posluchačů, se používá v mnoha oblastech lidského působení. Z historického hlediska znamenalo latinské slovo „commentarius“ zápisky, vysvětlivky, záznamy, poznámky a někdy bylo chápáno i ve smyslu deník.¹⁷ Pojem „komentář“ označuje v současné době v obecném vymezení souvislý výklad a vysvětlování.¹⁸ Slovník

¹² CVRČEK, Václav a kol. Mluvnice současné češtiny 1. Jak se píše a jak se mluví. Praha: Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2812-7, s. 375.

¹³ VERNER, Pavel. *Vývojové trendy v českých médiích po roce 1989*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-7452-007-5. S. 100

¹⁴ JEDLIČKA, Alois, FORMÁNKOVÁ, Věra a Miloslava REJMÁNKOVÁ. *Základy české stylistiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970, s. 47.

¹⁵ KADERKA, Petr. *Sféra mluvené mediální komunikace*. In: HOFFMANOVÁ, Jana, HOMOLÁČ, Jiří, CHVALKOVSKÁ, Eliška et al. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. Praha: Academia, 2016, s. 255-337. ISBN 978-80-200-2566-1, s. 329.

¹⁶ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2979-4, s. 201-237

¹⁷ OSVALDOVÁ, Barbora. *O komentáři, o komentátorech: kolektivní monografie*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2237-8, s. 9.

¹⁸ KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 5. přepracované a doplněné vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1995. ISBN 80-7235-272-5854, s. 376.

synonym a frazeologismů uvádí synonyma k slovu „komentář“: „výklad“; „vysvětlivky“; „poznámky“; „připomínky“.¹⁹

Komentář je založen na aktuální mluvené podobě daného jazyka. Tato podoba je jeho podobou primární, která se rozvíjí postupně společně s člověkem od samých počátků jeho existence.²⁰ Mluvená řeč je nedílnou součástí lidské sociální komunikace. V rámci procesu komunikace je nezbytné vymezit autora a adresáta. **Autor** je účastník komunikace, který vysílá sdělení směrem k adresátovi. **Adresát** přijímá sdělení vysílané autorem. V případě mluvené komunikace jsou vymezeny role mluvčího a posluchače, případně produktora (mluvčího) a recipienta (posluchače, příjemce sdělení).²¹ V mluvené komunikaci plní **mluvčí** funkci autora, přičemž **posluchač** plní funkci adresáta.²² Komunikace, která probíhá mezi sportovními komentátory v přímém přenosu a televizními diváky je jednostranná. Televizní diváci z role adresáta nemají šanci bezprostředně reagovat na sdělení sportovních komentátorů.

Mezi základní charakteristiky mluvené řeči patří, dle Čmejrkové, určité odchylky od psané formy užitého jazyka. Autorka uvádí, že tyto rozdíly se týkají nejen vnějšího ztvárnění obou jazykových modů (vokálně-akustického a graficky-optického), ale i charakteru samotných verbálních struktur procházejících těmito kanály a vznikajících v rozdílných komunikačních situacích. Nejen při čtení psaného textu, ale i při sledování přímého rozhlasového nebo televizního sportovního přenosu chybí čtenáři či posluchači možnost kontaktu s autorem. Mluvený projev může být na rozdíl od psaného textu relativně neúplný. Zatímco psaný text bývá explicitnější, v mluveném projevu bývá více implicitnosti. Sémantická neurčitost mluveného projevu je nesena spontánností na straně mluvčího a současně určitými předpoklady na straně posluchače. Vztaheno k hlavnímu zájmu této práce, pro pravidelného diváka hokejových přenosů není úplně nevýhodné, „*aby byl vystaven náročné lexikální intenzitě sdělení a syntakticky propracované komplikované struktury sdělení*“²³, neboť je na základě svých znalostí předběžně seznámen s předmětem komentování.

Mezi další funkce mluvené řeči patří dynamická reakce na daný stimul, probíhající pohotovým a bezprostředním způsobem. Je tím vyjádřen nejen prostě sdělovací obsah, ale i

¹⁹BEČKA, J. V. *Slovník synonym a frazeologismů. III.* upravené vydání. Praha: Vydavatelství novinář, 1982, s. 76.

²⁰ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka.* Olomouc: Rubico, 1998. ISBN 80-85839-24-5, s. 42.

²¹BARTOŠEK, Jaroslav. *Kultura a technika mluvené řeči.* Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2005. ISBN 80-7318-150-9, s. 5.

²²SVATOŠ, Tomáš. *Kapitoly ze sociální a pedagogické komunikace.* Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. ISBN 978-80-7435-002-3, s. 10-14.

²³ČMEJRKOVÁ, Světlá. *Mluvení a psaní – konstanty a proměnné mezilidské komunikace.* In: ČMEJRKOVÁ, Světlá a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí.* Praha: Academia, 2011, s. 19-37 ISBN 978-80-200-1970-7, s. 20.

emocionální hledisko reagujícího jazykového uživatele. V mluveném projevu se mluvčí často odvolává na aktuální situaci, k individuálnímu subjektu a ke konkrétnímu chronotypu, tedy k „svému já, teď, nyní, k aktuální situaci, kterou sdílí společně se svým komunikačním partnerem.“²⁴ Pro mluvenou řeč je dále typické, že v mnoha případech recipient (komunikant, příjemce komunikace) dekoduje mluvený projev na základě implicitní znalosti sociokulturního kontextu, v němž se komunikace odehrává.

Pro české jazykové prostředí je charakteristické označení diglosní. Pod tímto termínem se v lingvistice rozumí stav, kdy se v souhrnu komunikačních událostí projevují dva jazykové útvary, které se podle určitých pravidel celkem pravidelně střídají. Tyto útvary se označují jako vyšší varieta V a nižší varieta N. Pro vyšší varietu V jsou charakteristické například projevy spisovného jazyka, jako jsou kázání v kostele, politický proslov či univerzitní přednáška, zatímco nižší varieta N je příznačná pro rozhovor v rodině, s přáteli a kolegy, pokyny číšníkům apod. Ve vztahu k českému jazyku uvedené výrazy vyjadřují oblast spisovné češtiny (varieta V) a oblast tzv. obecné češtiny na straně druhé (varieta N).²⁵ V detailnějším členění obsahuje čeština jako národní jazyk strukturní a nestrukturní jazykové útvary. Do první skupiny lze zahrnout spisovnou češtinu, nadregionální obecnou češtinu, regionální češtinu či nářeční skupiny a podskupiny. K nestrukturním jazykovým útvarům patří profesní mluva, slang či argot. Spisovným jazykem obecně rozumí de Saussure jednak jazyk literatury, a obecně všechny druhy kultivovaného jazyka, ať už oficiálního či nikoli, který slouží celé společnosti.²⁶ Jako spisovná čeština se obvykle chápe kodifikovaný útvar českého jazyka, jehož hlavní funkcí je funkce národně reprezentativní. Užívá se v úředních dokumentech, v oficiální komunikaci i v médiích, zejména v médiích veřejnoprávních.²⁷

Mezi další charakteristiku jazyka českého patří možnost míšení nebo přepínání kódů mezi základními a rozšiřujícími varietami mluvené češtiny, tedy zda mluvená řeč náleží buď ke spisovné češtině, nebo k některému z dialektů, lze sledovat na řadě distinktivních rysů. Mluvího pak charakterizuje volba kódu, který může být homogenní (konstantně prezentuje rysy některé z jazykových variet) nebo heterogenní (složeného z kombinací distinktivních rysů

²⁴ČMEJRKOVÁ, Světlá. *Mluvení a psaní – konstanty a proměnné mezilidské komunikace*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlá a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011, s. 19-37. ISBN 978-80-200-1970-7, s. 20.

²⁵ČMEJRKOVÁ, Světlá. *Mluvenost a psanost a specifická jazyková situace češtiny*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlá a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011, s. 41-46. ISBN 978-80-200-1970-7, s. 41.

²⁶SAUSSURE de, Ferdinand. *Kurs obecné lingvistiky*. Praha: Odeon, 1989. ISBN 80-207-0070-6, s. 221.

²⁷HUGO, Jan, FIDLEROVÁ, Markéta, ADÁMKOVÁ, Kateřina a Zdeňka JURÁNKOVÁ (eds). *Slovník nespisovné češtiny*. Praha: Maxdorf, 2006. ISBN 80-7345-060-0, s. 10

těchto variet).²⁸ Na základě analýzy vybraných rysů lze pak učinit určitý závěr o kultuře mluveného projevu, přičemž v této práci se zaměřujeme na kulturu mluveného projevu sportovních komentátorů.

Pro pochopení následující práce je nezbytné uvést také stratifikaci národního jazyka, která může být nahlížena ze dvou hledisek: z hlediska sociální diferenciacce a z hlediska regionální diferenciacce. Z hlediska sociální diferenciacce lze rozlišovat následující poloútvary: profesní mluvu, slang a argot. Poloútvary se nazývají proto, že samy nemají žádnou gramatiku a zasahují pouze do lexikální roviny. Řada poloútvaryových prostředků proniká do mluvených odborných a publicistických projevů, například z důvodu expresivity. Uvedené poloútvary spojuje fakt, že jejich hlavním znakem je mluvenost, neboť jsou nejvíc užívány v mluvených projevech. Jsou-li tyto poloútvary užívány jako běžná součást komunikace, může nastat situace, kdy se na slovo, profesní, argotické či slangové, začne postupem času a četností jeho užívání začne pohlížet jako na slovo spisovné. Nežřídka se stává, že i vulgarismy díky četnosti používání ztrácí svou expresivitu a tím i účel, za jakým je používán. Zároveň se však užíváním argostismů, slangu a profesních výrazů tuží vztahy mezi uzavřenou komunitou uživatelů.²⁹

1.2.1 Komentář, komentování, reportáž

Jedním z hlavních typů publicistického stylu je komentář. Svůj význam má jak v psané, tak i v mluvené publicistice. Kromě fakt a informací zveřejňuje i postoj k obsahu komunikace.³⁰ Základní charakteristikou komentáře je tedy subjektivita – komentář reflektuje postoj komentátora k obsahu komunikace čili ke komentovanému tématu, plní tedy i funkci sdělovací, ovlivňovací a přesvědčovací.

Komentování sportovního utkání má některé společné rysy s obecným vymezením komentáře v žurnalistice. Podobně jako komentář zahraničního zpravodaje, i sportovní komentátor často v průběhu komentáře přidává svůj vlastní pohled, vychází z vlastní zkušenosti a může využívat malebnějšího jazyka, než je tomu u zprávy. Může použít první osobu jednotného nebo množného čísla.³¹ Členitost sportovního komentáře je určována dvěma prvky:

²⁸ČMEJRKOVÁ, Světa. *Tvarová specifická mluvené češtiny a jazykový management*. In: ČMEJRKOVÁ, Světa a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011, s. 173-206. ISBN 978-80-200-1970-7, s. 174.

²⁹ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ, *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4, s. 66.

³⁰ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ, *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4, s. 229.

³¹OSVALDOVÁ, Barbora. *O komentáři, o komentátorech: kolektivní monografie*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2237-8, s. 10.

vlastním členěním sportovní události, a střídáním komentátorů po určitých časových intervalech. V současné době platí, že sportovní komentář je málokdy monologem. U většiny přenosů zajišťuje komentář dvojice komentátorů, zpravidla ve schématu profesionální komentátor + odborník (často bývalý hráč či trenér).

S rozvojem televizního vysílání se mnoho přenosů začalo přenášet prostřednictvím tohoto média. Televizní sportovní komentář skýtá větší příležitost ke zvýšení dramatického účinku na diváka – dublování vizuálního obrazu s přímým popisem má při televizním sportovním komentování své funkční oprávnění, neboť dramatický průběh sledovaného děje působí na diváka se zdvojenou intenzitou.³² Tento typ komentáře, respektující dominantnost obrazu, má především tyto funkce: orientační, identifikační, hodnotící a vysvětlující. Divák sleduje vlastní průběh na obrazovce a komentátor diváka v obraze orientuje a to zejména: označováním jednotlivých osob, které jsou v akci, neboť spojení s obrazem umožňuje prosté jmenování jednotlivých aktérů, informativními poznámkami, hodnotícími poznámkami, či vysvětlujícími poznámkami s nepřímým popisem.³³

Dalším termínem spojovaným se sportovními přenosy je reportáž.³⁴ Osvaldová definuje reportáž jako „publicistický žánr či svědeckou výpověď konkrétního zážitku v písemné, slyšené či vizuální podobě. Podstatným znakem je věcnost, důraz na detail, přesný, nezaujatý popis skutečnosti, včetně použití ich-formy, kdy se vyprávějící ztotožňuje s autorem.“³⁵ Tato bakalářská práce se zaměřuje na nestylizovanou reportáž, vysílanou přímým televizním přenosem, která patří k nejvíce svérázným žurnalistickým žánrům. Existence tohoto typu reportáže je založena na využívání specifických prostředků televize, umocněných využitím mobilní televizní techniky.³⁶

V rámci mluveného sportovního komentování představuje osobnost komentátora zásadní prvek. Při vymezení terminologie sledovaného tématu je třeba v úvodu uvést, že vedle ustálené kolokace „sportovní komentátor“ se lze setkat i s kolokací „sportovní hlasatel, nebo

³²MACHÁČ, Jaroslav (1972). *Sportovní televizní komentář (K jeho stránce jazykové a slohové)*. [online]. Naše řeč; 55 (4); s.215-220 [cit. 23.5.2020]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5636>

³³MACHÁČ, Jaroslav (1972). *Sportovní televizní komentář (K jeho stránce jazykové a slohové)*. [online]. Naše řeč; 55 (4); s.215-220 [cit. 23.5.2020]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5636>

³⁴SVOBODOVÁ, Ivana (1992). *K stylovému využití jazykových prostředků v televizní sportovní reportáži*. [online]. Naše řeč; 75 (2); s.72-77 [cit. 23.5.2020]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7060>

³⁵HALADA, Jan a OSVALDOVÁ, Barbora. *Slovník žurnalistiky*. Výklad pojmů a teorie v oboru. Praha: Karolinum, 2017, s. 203.

³⁶KOŠČO, Ján. *Žurnalistické žánry v televizi*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství novinář, 1984. ISBN neuvedeno, s. 88.

sportovní reportér.³⁷ V této práci se budeme držet rozšířenějšího ustálených slovního spojení sportovní komentátor či sportovní komentář.

V základním dělení lze rozlišit dva typy komentátorů. První typ se zaměřuje na komentování formou psaného projevu a druhý na komentátory mluvené řeči. Ve světě psaných médií se „komentátorem“ rozumí autor komentáře jako publicistického útvaru, jehož smyslem je osvětlit určité téma a upozornit zejména na přehlížené souvislosti, čím se komentář odlišuje od zprávy obsahující faktografická sdělení. V těchto intencích odpovídá činnost komentátora „komentování“ ve smyslu vysvětlování, vykladu, interpretování.³⁸

Mezi důležité činitele ve vztahu k využití jednotlivých jazykových prostředků patří samotná osobnost komentátora, jeho jazyková vybavenost, schopnost improvizace, pohotovost, jazyková kreativita, vynalézavost, paměť, věcné znalosti, schopnost zasadit komentovanou událost do širších souvislostí, používání hlášek, temperament a zejména slovní zásoba. Dle některých autorů by měl sportovní komentátor umět používat slovní zásobu v různých variantách.³⁹ Právě na komentátorově osobnosti záleží, zda a jakým způsobem přijmou jeho posluchači či diváci obsah sdělovaných zpráv.

1.2.2 Specifika a charakteristiky komentování sportovního přímého přenosu

Komentování sportovní události, které se odehrává v přímém přenosu, má určitá specifika, která ho odlišují od komentování nahrávaného na záznam. K základním charakteristikám tohoto typu sportovního komentování podle Svobodové patří mluvený veřejný projev, vznikající na základě obrazové složky přenosu (reportáže), který je převážně monologický, případně doplňovaný dialogy (pokud přenos komentuje dvojice komentátorů), z převážné části nepřipravený, a tudíž spontánní, bez přímého kontaktu s posluchačem, a determinovaný televizním obrazem, který ovlivňuje slovní doprovod a vice versa, slovní komentář hodnotu obrazu doplňuje a obohacuje.⁴⁰ Pro mluvenou publicistiku je dále charakteristické, že se jedná o kombinaci připravené a spontánní řeči.

³⁷Viz např. MAZÁČ, Pavel (2019). *Zemřel legendární sportovní hlasatel Radovan Čába (†66): Měsíce bojoval se zdravotními potížemi.* [online]. Blesk.cz [cit. 22.5.2020]. Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-pribehy/613650/zemrel-legendarni-sportovni-hlasatel-radovan-caba-66-mesice-bojoval-se-zdravotnimi-potizemi.html>

³⁸BEČKA, J. V. *Slovník synonym a frazeologismů*. III. upravené vydání. Praha: Vydavatelství novinář, 1982, s. 76.

³⁹VESELÝ, Luboš Xaver (2019). *Štěpán Škorpil hostem Luboše Xavera Veselého.* [online]. Český rozhlas [cit. 24.5.2020]. Dostupné z: <https://region.rozhlas.cz/sportovni-komentator-stepan-skorpil-na-svem-konte-mam-4-500-sportovnich-prenosu-8040249>

⁴⁰SVOBODOVÁ, Ivana (1992). *K stylovému využití jazykových prostředků v televizní sportovní reportáži.* [online]. Naše řeč; 75 (2); s.72-77 [cit. 23.5.2020]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7060>

Mezi charakteristiky lze také zařadit mluvenost, nepřipravenost a monologičnost. Svobodová k dalším činitelům, které ovlivňují způsoby využití jednotlivých jazykových prostředků, výběr lexikálních jednotek a jejich usouvztažňování v živém sportovním komentování, řadí několik aspektů. Mezi tyto aspekty lze zařadit sportovní odvětví, možnosti uplatnění speciálních prostředků a televizní techniky, osobní prožitek s emočním doprovodem, jazyková vybavenost komentátorů a související dovednosti a další schopnosti (schopnost improvizace, pohotovost, jazyková tvořivost, vynalézavost, paměť, věcné znalosti, temperament apod.)⁴¹

Komentátor disponuje omezenými podmínkami k přípravě, protože nemůže dopředu vědět, jak se bude daná situace, kterou komentuje, vyvíjet. Balkó uvádí, že ve sportovních komentářích a televizních reportážích lze za časově determinující faktory považovat situační podmíněnost, nepřipravenost spojenou s neznalostí vývoje komentované události, přítomnost či nepřítomnost obrazu a časový stres ovlivňující některé fáze sportovního komentování.⁴² Komentátor tedy musí být pohotový a reagovat co nejdokladněji v časové tísní. Tato schopnost se projevuje používáním zautomatizovaných ustálených slovních vazeb a místy i určitých klišé. Klišé definuje Janková jako obrazné pojmenování, které už však autor ani adresát tak nevnímají, neboť častým užíváním ztratil svou funkci.⁴³ V mluveném komentáři vstupují v různé míře do popředí suprasegmentální fonologické jevy. Vezmeme-li jako modelovou situaci hokejové utkání, v klidných pasážích hry nejsou suprasegmentální jevy jako tempo hlasu, jeho síla a intonace nejsou tak výrazné jako ve „vyhrocených“ pasážích, kdy se stávají výraznějšími. Pro sportovní komentování však platí obecné požadavky kladené na mluvenou publicistiku, mezi něž se řadí zejména důraz na srozumitelnost a jasnost sdělení, čemuž napomáhají specifické prostředky mluvené řeči přízvuk, tempo, rytmus a výslovnost, dále ovládání techniky dýchání při řeči, hlasu, výslovnosti hlásek, umístění slovního přízvuku či frázování, nevhodnost nadužívání nespisovných a slangových výrazů či pestrost a zajímavost jak po stránce obsahové, tak i po stránce jazykové a stylové.⁴⁴

⁴¹SVOBODOVÁ, Ivana (1992). *K stylovému využití jazykových prostředků v televizní sportovní reportáži*. [online]. Naše řeč; 75 (2); s.72-77 [cit. 23.5.2020]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7060>

⁴²BALKÓ, Ilona (2005). *Výzkumu tempa řeči a tempa artikulace v různých řečových úlohách*. [online]. "Bohemistyka" 2005, č. 3, s. 185-198. ISSN 1642-9893. [cit. 29.5.2020]. Dostupné z: http://www.bohemistyka.pl/artykuly/2005/ART_Balko.pdf

⁴³JUNKOVÁ, Bohumila. *Jazyková dynamika současné publicistiky*. Praha: ARSCI, 2010. ISBN 978-80-7420-007-6.

⁴⁴JUNKOVÁ, Bohumila. *Jazyková dynamika současné publicistiky*. Praha: ARCSI, 2010. ISBN 978-80-7420-007-6, s. 37-38

Dialogy v rámci sportovního přímého přenosu mohou mít následující formy:⁴⁵ dialog mezi komentátory na komentátorském stanovišti, při odevzdání slova novinářům ve studiu nebo odkazování na diskusi ve studiu, komunikace komentátora s dalším novinářem, který monitoruje utkání v blízkosti hřiště a je technicky spojen s komentátorskou dvojicí, či oslovování diváků.

Výběr lexikálních jednotek a samotný způsob komentování je do značné míry modifikován jednak sportem jako specifickým publicistickým žánrem, jednak sportovním odvětvím. Pro sport je ve srovnání s jinými předměty reportáže charakteristická dynamičnost, efemérnost, dramatickosti, napětí, překvapivé momenty a zvraty. Způsob komentování se dále liší podle sportovního odvětví. Vliv na způsob komentování a volbu lexikálních prostředků má i rozšířenost sportu a jeho sledovanost v televizi či rozhlasu. Pro komentování v České republice populárních sportů jako jsou hokej, fotbal, lehká atletika, lyžování, basketbal je charakteristická propracovanost, ustálenost sportovní terminologie a frazeologie, kterou většinou reportéři užívají bez vysvětlivek. V poslední době můžeme sledovat při komentování přímých přenosů schéma dříve typické spíše pro malé sporty, kdy jako spolukomentátor působí některý z hráčů nebo trenérů příslušného sportovního odvětví.⁴⁶

Komentář analyzovaný v praktické části se zaměřuje na lední hokej. Pro zápas ledního hokeje, který se hraje 60 minut čistého času rozděleného do tří třetin je typické, že se jednotlivé herní situace opakují nebo jsou si podobné: na úvod a po každém přerušení hry probíhá vhazování, hráči si najíždějí do volného prostoru, vezou puk na hokejce, kombinují a přihrávají si, nahazují puk o mantinel, najíždějí za branku nebo do rohů kluziště a střílejí za účelem vsítit gól. Brankář neustále sleduje dění na hřišti a zejména před svou brankou, popojíždí a provádí zákroky za účelem zabránit projití puku za brankovou čáru. Po vstřelení gólu hráči oslavují typickými gesty, snaží se o kontakt s divákem (pokud zrovna neřadí koronavirus), oslavují střelce gólu. Zkušený komentátor a hokejový divák již viděli mnoho zápasů, a tudíž sdílejí podobnou zkušenost.⁴⁷

Sdílení podobné zkušenosti je umocněno také emočním zapojením sportovního komentátora. Komentátor vystupuje nejen jako mluvčí, ale též jako jeden z diváků, čímž vnímá

⁴⁵Upraveno dle: MACHÁČ, Jaroslav (1972). *Sportovní televizní komentář (K jeho stránce jazykové a slohové)*. [online]. Naše řeč; 55 (4); s.215-220 [cit. 23.5.2020]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5636>

⁴⁶Tamtéž.

⁴⁷MLČOCH, Miloš. *Sportovní reportáž jako typ komunikační situace (Analýza pořadu s mikrofonom za hokejem)*. In: KRALČÁK, Lubomír (ed.) *Hovorená podoba jazyka v médiích. Zborník materiálů z konferenciekonanej v Nitre 11. – 12. septembra 2007* Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2008. ISBN 978-80-8094-293-9, s. 290

nejen vlastní sportovní událost, ale i celkovou atmosféru, která bývá často napjatá, živá a výbušná. Determinující či modifikující roli pro emoční doprovod verbální složky zde hraje mimo jiné skutečnost komentátorovy přítomnosti přímo na komentátorském stanovišti přímo na stadionu, nebo jeho komentování ze studia. Svobodová ve vztahu k emočnímu doprovodu komentování uvádí, že sportovní komentátor by měl stát vždy nad situací klidně a objektivně, avšak mírné citové zaujetí je v projevu reportéra věcí nejen přirozenou, nýbrž i vhodnou a potřebnou složkou projevu. Zejména pokud je předmětem komentáře vystoupení českých reprezentantů. Avšak pokud jsou projevy některých komentátorů přesyceny prvky emocionálního charakteru, působí rušivě. Jak bylo naznačeno výše, míra emočního zapojení se liší podle sportů, přičemž u hokeje či fotbalu, při nichž dochází k nejrůznějším zvrátům a nenadálým situacím, bývá emoční prožitek někdy časově mírně opožděn, dostavuje se jakoby dodatečně.⁴⁸

1.2.3 Vybrané jazykové prostředky sportovní žurnalistiky

Z hlediska klasifikací komunikačních situací v mluveném projevu dle Müllerové lze sportovní televizní komentář řadit mezi komunikační situace veřejné, pro něž je charakteristické následující: uskutečňují se v prostředí, která nejsou uzavřená a nemají soukromý charakter, komunikát je předmětem zájmu širokého okruhu lidí, jemuž je obsah sdělování primárně určen, nepočítá se s bezprostřední mluvní aktivitou příjemců sdělení neboli posluchačů, obsah komunikace je zaměřen nejen na informování a ovlivňování, ale rovněž na zábavu a přátelskou komunikaci, a komunikační situace má spíše neformální charakter v intencích televizní zábavy.⁴⁹ Výše uvedeným aspektům je podroben také výběr jazykových prostředků.

Ve sportovní žurnalistice se využívá specifických jazykových prostředků. Minářová k typickým prostředkům žurnalistické komunikace řadí obrazná vyjádření, módní výrazy, frazémy, specifické jazykové prostředky syntaktické, formulace s uplatněním intertextovosti, kontaktní prostředky, expresivitu vyjádření, metajazyk a přejatá slova.⁵⁰ Níže jsou prezentovány některé z uvedených jazykových prostředků, s nimiž se lze setkat při komentování sportovního přenosu:

⁴⁸SVOBODOVÁ, Ivana (1992). *K stylovému využití jazykových prostředků v televizní sportovní reportáži*. [online]. Naše řeč; 75 (2); s.72-77 [cit. 23.5.2020]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7060>

⁴⁹MÜLLEROVÁ, Olga. *Mluvené projevy a komunikační situace*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlá a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2001, s. 73-76. ISBN 978-80-200-1970-7.

⁵⁰MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2979-4, s. 201-237

- **Obrazná vyjádření**– jedná o vyjádření metaforické povahy, k nimž se řadí přirovnání, metonymie, synekdocha či personifikaci, která plní v publicistickém projevu nejen funkci informativní, ale poutají posluchačovu pozornost a dodávají jazykovému projevu živosti a naléhavosti.⁵¹ Příklady: „*hladoví dravci se včera proměnili v bezzubá štěňátka (o sportovcích), závod ve stínu Medarda*“⁵²; americkým hokejistům fouká vítr do plachet; „*Dokud se nám nepodaří dostat do ofsajdu nejhorší chuligány, zůstává v ofsajdu zdravý rozum.*“⁵³ ad.
- **Automatizace** – jedná se o opakovaná obrazná vyjádření, která, při častém opakování, postupně podléhají ustalování (vžitá obrazná vyjádření), např. „*roztáčí se ligová ruleta v kopané*“⁵⁴ jednat na půdě⁵⁵ (prohřešek dlouholetého reprezentanta bude projednán na půdě Mezinárodní hokejové federace). Automatizace (vizte výše), spočívající v opakovaném užívání stejných jazykových prostředků, je pro mluvenou sportovní žurnalistiku příznačná.⁵⁶
- **Publicismy** – ustálená spojení, často spojení substantiva s jeho shodným atributem, která vznikají v žurnalistice a jsou žurnalisty maximálně využívána. Ve sportovním komentování se lze setkat např. se spojeními zorný úhel, korunovat úspěch, horká půda, završit cestu ad.⁵⁷
- **Frazémy a jejich modifikace** – frazeologismy jsou více nebo méně obsahově ustálená spojení slov (sousloví, rčení, pořekadlo, přísloví, přirovnání).⁵⁸ Jejich používání je příznačné pro současný publicistický styl.
- **Specifické užití jiných jazykových prostředků** – jedná se o jazykové prostředky, které se neřadí k výrazně stylovým prostředkům aktivním nebo automatizovaným. Pro sportovní žurnalistiku jsou charakteristické: a) syntaktické konstrukce – typu mužstvo útočilo Dvořákem, b) vytýkací – byl to výborný hokej, který odvedli domácí, byl to dobrý kolektiv, který dokázal apod.⁵⁹

⁵¹ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ, *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4, s. 214

⁵²MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2979-4, s. 202

⁵³JUNKOVÁ, Bohumila. *Jazyková dynamika současné publicistiky*. Praha: ARSCI, 2010. ISBN 978-80-7420-007-6, s. 128.

⁵⁴Tamtéž.

⁵⁵JUNKOVÁ, Bohumila. *Jazyková dynamika současné publicistiky*. Praha: ARSCI, 2010. ISBN 978-80-7420-007-6, s. 91.

⁵⁶MLČOCH, Miloš. *Sportovní reportáž jako typ komunikační situace (Analýza pořadu s mikrofonem za hokejem)*. In: KRALČÁK, Lubomír (ed.) *Hovorená podoba jazyka v médiích. Zborník materiálů z konferenciekonanej v Nitre 11. – 12. septembra 2007* Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2008. ISBN 978-80-8094-293-9, s. 291.

⁵⁷Tamtéž, s. 218.

⁵⁸ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998. ISBN 80-85839-24-5, s. 27.

⁵⁹Tamtéž, s. 222.

- Nepravé věty vedlejší – jsou takové vedlejší věty, charakterizované následovně: a) svůj řídicí člen, který je obsažený ve větě hlavní, žádným způsobem nedeterminují, jinými slovy, neurčují vlastnost ani nezuzují význam řídicího členu; b) vyjadřují samostatný děj/stav, popř. slouží k prostému navázání děje; c) je u nich patrný rozpor mezi formou a obsahem, neboť formálně se jedná o věty vedlejší, (jsou uvozeny prostředky podřadicími, tj. vztažnými výrazy nebo spojkami), obsahově však mají charakter vět hlavních.⁶⁰
- Internacionalismy – v jazyce sportovní žurnalistiky se vyskytuje značný počet internacionalismů, kdy se využívají lexikální jednotky typické pro politickou, ekonomickou, kulturní nebo vojenskou sféru nebo přejímá lexikální jednotky typické pro odborný styl (např. absence několika opor, rychle inkasovaný gól, orientační nominace hráčů, aspiranti reprezentace, tímto repertoárem disponoval Litvínov, blue line vyprodukovala precizní kombinaci).⁶¹
- Expresivně a emočně zbarvené výrazy – jedná se o výrazy citové, vyjadřující emocionální vztah ke komentované skutečnosti, nebo apelové, vyjadřující určitou výzvu, případně zvukové, která je dána nápadností ve znění slova.⁶²

Je zřejmé, že při sportovní reportáži v podobě komentování živého televizního vysílání je pro komentátora obtížné ve svém ústním projevu dodržovat všechny charakteristiky spisovného projevu, včetně tvaroslovných, hláskoslovných a výslovnostních. Jednou z možností, jak zjistit postoj sportovního komentátora ke kultuře mluveného projevu je analýza korekcí. Tyto korekce, které mluvčí občas zařadí do svého projevu, svědčí o tom, že si uvědomuje volbu tvaru „nechtěného“, rozhodne se volbu opravit a zopakuje totéž slovo již v náležitém kodifikovaném tvaru. Čmejrková v této souvislosti hovoří o jazykovém managementu, sestávajícího ze čtyř fází: 1) povšimnutí (noting), 2) hodnocení, 3) plánování úpravy, 4) realizace.⁶³ Komentátor si na základě uvědomění těchto fází dokáže lépe zorganizovat způsob mluvy, a postupně eliminuje nežádoucí jazykové prostředky ve svých příštích komentářích, které se vysílají v přímém přenosu.

⁶⁰STRABERGER, Richard. (2007). *K jednomu typu nepravých vedlejších vět vztažných*. [online]. Naše řeč, ročník 90 (2007), číslo 5, s. 247-257 [cit. 23.5.2020]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7967>

⁶¹MLČOCH, Miloš. *Charakteristické rysy jazyka psané sportovní žurnalistiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0397-8, s.25-28

⁶²BEČKA, Josef, Václav. *Česká stylistika*. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0020-8, s. 58

⁶³ČMEJRKOVÁ, Světlana. *Tvarová specifičnost mluvené češtiny a jazykový management*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlana a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011, s. 173-181. ISBN 978-80-200-1970-7, s. 175.

1.3 Segmentální a suprasegmentální rovina

Jak uvádí Hůrková, ve výslovnosti současné mluvené češtiny existuje řada rozdílů a kolísání, které posluchač při běžném poslouchání jen zřídka zaznamená. Řada uživatelů češtiny vyslovuje některá slova odlišně od její psané podoby. Autorka uvádí několik příkladů: rozčilená [roščilená], vlastní [vlasní], zvláštní [zvlášní], která [kerá], v okně [vokně] ad.⁶⁴

Normu výslovnosti jednotlivých hlásek jakožto základních zvukových prvků řeči stanovuje ortofonie (z řec. orthos = správný, foné = hlas). Hlásky se dělí samohlásky (mají schopnost tvořit slabiky) a souhlásky (v češtině s výjimkou *r* a *l* schopnost tvořit slabiky nemají). Spisovná čeština má deset základních hlásek, které tvoří dva podsystemy: 1) krátký [a], [e], [i], [o], [u] a 2) dlouhý [á]; [é]; [í]; [ó]; [ú].⁶⁵ V praktické části budeme sledovat následující: Odchytky v samohláskách, tedy jejich kvalitu, užití či zkracování, a taktéž odchytky v souhláskách.

Odchytky v samohláskách se projevují zejména následujícím způsobem:

- kvalita samohlásek – výrazné odchytky od normativních podob samohlásek předních [i-í] a [e-é] a zadní samohlásky [o];
- užší výslovnost samohlásek – užší podoba dlouhé samohlásky [á], které se zvukově přibližují přednímu [é] nebo užší podoba samohlásek [e-é], [o] a [i-í] mluvčích z některých nářečních oblastí;
- zkracování dlouhých samohlásek – jedná se o značně rozšířenou nespisovnou odchytku i ve veřejných mluvených projevech, zejména zkracování [í, ú].

Odchytky v souhláskách se projevují zejména následujícím způsobem:

- hypersigmatismus – tvoření sykavky s nadměrnou sykavostí, které jsou vážným úskalím mluvní praxe, zejména při práci s mikrofonem;
- zánik nebo oslabení nosové souhlásky [m] v postavení na konci slova při rychlejším tempu řeči – jako souhlásku závěrovou je třeba [m] vyslovit např. ve spojeních televizní záznam v plzeňském stadionu

Ráz v češtině je součástí ortoepických pravidel spojování hlásek. Názvem ráz se ve fonetické literatuře označuje zvláštní začátek samohlásky po pauze. Z hlediska profesionální mluvní techniky by se podle Hůrkové neměla výslovnost s rázem podceňovat, neboť jeho

⁶⁴HŮRKOVÁ, Jiřina. *Česká výslovnostní norma*. Praha: Scientia, pedagogické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85827-93-X, s.7

⁶⁵ZEMAN, Jiří. *Základy české ortoepie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. ISBN 978-80-7041-778-2, s. 26.

užívání přispívá k větší srozumitelnosti mluveného projevu a zabraňuje také nepřipustnému splývání slov.⁶⁶

Sportovní komentátoři mají specifický způsob výslovnosti. V mluvené češtině se rozeznává zběžný (nižší), základní a vybraný styl výslovnosti. Jak dále upozorňuje Havlík, vzhledem k narůstající neformálnosti vyjadřování se i ve veřejných projevech (včetně masmédií) namísto očekávaného stylu neutrálního objevují promluvy přiřazované ke stylu zběžnému. To pramení z nízkého povědomí uživatelů češtiny o ortoepii (spisovné výslovnosti) způsobené tím, že instituce veřejného vzdělávání příkládají školení v pečlivé výslovnosti malý význam.⁶⁷ Analytická část bude obsahovat rozbor vokálů, konsonant, a zjednodušené vyslovování některých slov.

Dále bude sledován slovní přízvuk. Ve vztahu k mluvenému projevu v podobě sportovního komentování má slovní přízvuk především ten význam, že umožňuje silové odstínění, zvýraznění a odlišení jedné ze slabik v rámci téhož slova nebo slovního celku. Čeština má přízvuk stálý, a to vždy na první slabice slova nebo slovního spojení, což jinými slovy znamená, že čeština má přízvuk na slabičné předložce, kdy jako jeden rytmický celek vyslovujeme a přízvukujeme první slabiku v předložkových spojeních, např. **na** stadion, **pro** hráče, **do** Evropy). Tím, že je přízvuk na první slabice slova nebo slovního spojení, je i důležitým činitelem rytmickým.⁶⁸

V analytické části se zaměříme na sledování a analýzu přízvukování slabičných předložek. Jednoslabičná předložka se vyslovuje společně s následujícím slovem jako jeden zvukový, fonetický celek: **do** zápasu, **na** přesilovku, **před** zápasem atd. Přízvuk následujícího slova tedy přejímá předložka, která je s ním obvykle významově spojena. Jedná se o předložky a) původní: *bez, do, na, nad, o, od, ob, po, pod, před, přes, při, u, za*; b) vokalizované podoby předložek neslabičných *ke, ku, se, ze, ve*.⁶⁹

Zvuková segmentace prostřednictvím pauz, intonace a dalších prozodických prostředků je vedle replikové, sekvenční a syntaktické segmentace jednou složek podílející se na výstavbě mluveného projevu.⁷⁰

⁶⁶HŮRKOVÁ, Jiřina. *Česká výslovnostní norma*. Praha: Scientia, pedagogické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85827-93-X, s.25.

⁶⁷HAVLÍK, Martin. *Výslovnost*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlá a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011, s. 206-209. ISBN 978-80-200-1970-7, s. 207 - 208

⁶⁸HŮRKOVÁ, Jiřina. *Česká výslovnostní norma*. Praha: Scientia, pedagogické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85827-93-X, s. 38.

⁶⁹Tamtéž, s. 39.

⁷⁰ČMEJRKOVÁ, Světlá. *Výstavba mluvených projevů, jejich členění a syntax*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlá a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011, s. 129-135. ISBN 978-80-200-1970-7, s. 129.

Výslovnostní norma používá termín zvukové prostředky větné, které se rovněž označují souhrnným názvem intonace nebo intonační prostředky. V mluveném projevu se intonací v nejširším slova smyslu rozumí zvuková modulace promluvy, která se se realizuje nejen pohybem výšky tónu, ale i silou hlasu, tempem i kombinací těchto prostředků. Výslovnostní pravidla se tedy netýkají jen výše prezentované výslovnosti (hlásek a hláskových spojení) či přízvukování (slov a slovních spojení), ale rovněž členění a celkového přednesu souvislé řeči. Toto členění souvislé řeči na jednotlivé promluvové úseky nebo fráze (frázování) pak těsně souvisí s intonací (melodickým a dynamickým průběhem řeči) a s místem větného přízvuku (intonačních center, důrazů). „Členění řeči je těsně spjato s významem, se smyslem, s obsahem promluvy a současně rytmitizuje mluvený projev; je tedy důležitým činitelem s dosahem estetickým.“⁷¹

Ve vztahu k segmentaci mluveného projevu Müllerová uvádí, že jedním ze základních problémů, jehož vyřešení je předpokladem stanovení syntaxe mluveného projevu, je stanovení základní jednotky jeho syntaktické analýzy. Předpokladem pro celkový popis syntaktické výstavby mluvené řeči je tedy stanovení určité jednotky, přičemž je možno vycházet: a) ze zvukového průběhu textu (zvuková segmentace), b) ze syntaktických vztahů mezi lexikálními jednotkami (syntaktický segmentace) c) z obsahově-pragmatického uspořádání (obsahově-pragmatická segmentace).⁷²

V analytické části bude pozornost věnována zvukové segmentaci neboli intonaci, která je považována za nejspolehlivější způsob analýzy členění mluveného projevu.⁷³ Intonací se v užším slova smyslu rozumí střídání výšky hlasu v průběhu mluvené řeči. Intonace má v mluveném projevu dvojí úlohu: a) prostě sdělovací související s věcným obsahem sdělované myšlenky, b) vyjádření emocí či citového zaujetí mluvčího. Obě tyto úlohy intonace nejsou v mluvených projevech od sebe ostře odděleny, ale navzájem se prolínají. Intonace je jedním ze základních prostředků členění mluveného projevu a ve větě vždy určitým způsobem souvisí s větnými úseky.⁷⁴

Ve vztahu ke komentování sportovního televizního přímého přenosu je důležitý poznatek o intonační kadenci, tedy že ne každá klesavá intonace je koncová. Tzv. příznaková varianta konkluzivní kadence nesignalizuje jednoznačně ukončenost promluvového celku, a to

⁷¹HŮRKOVÁ, Jiřina. Česká výslovnostní norma. Praha: Scientia, pedagogické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85827-93-X, s. 41

⁷²MÜLLEROVÁ Olga. Mluvený text a jeho syntaktická výstavba. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0489-0, s. 40.

⁷³Tamtéž.

⁷⁴HŮRKOVÁ, Jiřina. Česká výslovnostní norma. Praha: Scientia, pedagogické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85827-93-X, s. 41

zejména v případech emočního vyjádření, například při zdůrazňování. Takové případy jsou při nepřipravených mluvených projevech časté a často v nich tedy dochází k modifikacím a deformacím základních intonačních schémat. S ohledem na komentování sportovního přenosu je vhodné zmínit i některé příčiny stavu, kdy se řečový projev vyznačuje dlouhými výpovědními úseky s nekoncovou intonační kadencí. Jedna z příčin souvisí s plánováním komentování a principem postupné realizace, kdy komentátor často sám neví, kdy se mu bude jevit, že obsah komunikátu, který měl na mysli, je již dostatečně prezentován a je možno úsek ukončit (např. informace o sestavách, jednotlivých hráčích). Další příčina souvisí se schématem komentování ve dvojici, kdy mluvící komentátor neužívá uspokojivě ukončující intonační kadenci např. z toho důvodu, aby to druhý komentátor nepovažoval za signál, že si může vzít slovo.⁷⁵ V analytické části se zaměříme na konkluzivní intonační kadenci, konkrétně na intonační kadenci větých úseků koncových u vět oznamovacích.

Analytická část bude postavena také na dalších prvcích, které se vztahují ke sportovnímu komentátorství. Jedním z těchto prvků je též způsob mluvy. Čmejrková analyzovala promluvy mluvčích, kteří svoji řeč monitorují a pravděpodobně usilují o její přiměřenost veřejnému, např. mediálnímu prostředí. K těmto mluvčím patří i sportovní komentátoři. Níže uvádíme několik příkladů, na které se zaměříme i při analýze v praktické části.⁷⁶

- Podmiňovací způsob – spisovné tvary *bychom* (*abychom, kdybychom*) versus nespisovné tvary *bysme* (*abychom, kdybysme*)
- Shoda s neutry v plurálu – sportovní komentátor by měl být s to dodržovat v mluveném projevu důsledně koncovky středního rodu ve větách typu: *Pravidla by se měla* (nikoliv měly) *dodržovat. Zazněla* (nikoliv zazněly) *tu jasná slova. Jsem ráda, že tu ta slova byla řečena* (nikoliv řečeny).
- Instrumentál zakončený na „ama/ma“ - Čmejrková na základě analýzy dospěla k zjištění, že do veřejných mluvených projevů proniká v instrumentálu substantiv zakončení – ama/ma, a to u substantiv všech rodů, jež pak také řídí kongruenci adjektiv, zájmen a číslovek.
- Slovesné flexe – např. tvary: *řek bych, jedem, chtěj, pracuju, vylepšujou, strílej, nahrávaj, chytaj* ad.

⁷⁵Srov. tamtéž, s. 42.

⁷⁶ČMEJRKOVÁ, Světlá. *Tvarová specifická mluvené češtiny a jazykový management*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlá a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011, s. 173-205. ISBN 978-80-200-1970-7

- Knižní zakončení infinitivu – *řici, moci, chtíti, dělati pracovati* apod.
- Adjektivní flexe – např. *dobrej, takovejhle, nák, tendlecnten* apod.
- Nadměrné užívání ukazovacích a neurčitých zájmen.⁷⁷
- Instrumentál zakončený na „ama/ma“.
- Slovesné flexe – např. tvary: *řek bych, jedem, chtěj, pracuju, vylepšujou, střílej, nahrávaj, chytaj* ad.
- Knižní zakončení infinitivu – *řici, moci, chtíti, dělati pracovati* apod.
- Adjektivní flexe – např. *dobrej, takovejhle, nák, tendlecnten* apod.
- Nadměrné užívání ukazovacích a neurčitých zájmen⁷⁸ – *ten gól, nějaká střela, bez toho bránění* apod.

K suprasegmentální složce neboli prozódii se řadí výška, síla, trvání a barva hlasu (témbr). Prozódii je možné zkoumat v různých rovinách, z hlediska melodie, hlasitosti, tempa řeči ad. Pro sportovní komentování hokejových přenosů je příznačné variování hlasitosti a změny tempa, a to zejména ve vztahu k vyjadřování emocí při komentáři.

Hlasitost řečového projevu lze při komentování přímého přenosu ledního hokeje, komentovaného dvojicí komentátorů, analyzovat ve dvou základních rovinách. Na úrovni individuální se lze zaměřit na zjišťování zvyšování hlasitosti v jednotlivých fázích hry. Zvyšování hlasitosti hlasu lze zaznamenat zejména při šancích a vstřelení gólu. Hlasitost lze však jako doprovodný jev určovat i v rámci střídání komentátorů. Havlík zaměřil svou pozornost na prozódii (zejména na melodii) při střídání replik, a z jeho výzkumu vyplynulo, že hlasitost (nápadné zvýšení hlasu) je nejčastějším prostředkem, „*jak si udržet slovo a dát tak svému komunikačnímu partnerovi najevo, že jsem neskončil a chci ještě něco říct*“.⁷⁹ Při sportovním komentování jsou však komentáři komunikačními partnery, přičemž „skákání do řeči“ je zde běžnou a tolerovanou záležitostí. Z tohoto důvodu se v analytické části na analýzu hlasitosti řeči při střídání replik nezaměříme.

Tempo řeči se ve sportovním komentování ledního hokeje proměňuje zejména v situacích souvisejících se zvýšeným napětím v průběhu hry. V odborné literatuře jsou dostupné výzkumy zaměřené na variování artikulačního tempa v češtině. V patrně nejrozsáhlejší studii na toto téma autorka Dankovičová v úvodu uvádí, že termín míra artikulace

⁷⁷HAVLÍK, Martin. *Výslovnost*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlá a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí. Praha: Academia, 2011, s. 206-209. ISBN 978-80-200-1970-7, s. 206.

⁷⁸HAVLÍK, Martin. *Výslovnost*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlá a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí. Praha: Academia, 2011, s. 206-209. ISBN 978-80-200-1970-7, s. 206.

⁷⁹HAVLÍK, Martin. *Prozódie a projektivita*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlá a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí. Praha: Academia, 2011, s. 232-241. ISBN 978-80-200-1970-7, s. 244

(artikulační tempo, artikulační rychlost) se tradičně používá jako kritérium pro měření rychlosti mluvení, při které jsou z výpočtu vyloučeny všechny pauzy.⁸⁰ Tím se liší od mluvního tempa, v němž jsou pauzy jako přirozená součást promluvy zahrnuty. Z výzkumu Dankovičové mj. vyplynulo, že artikulační rychlosti naměřené v rámci promluvových úseků o různé délce vykazovaly značné rozdíly, nejčastěji v rozmezí 20–40 %. Z analýzy zaměřené na zjišťování, zda ve variování rychlosti neexistuje nějaká pravidelnost, vyplynulo, že nejčastějším jevem bylo nelineární zpomalování v průběhu promluvového úseku.⁸¹

1.4 Cíle a výzkumné otázky k vlastní analýze

Hlavním cílem empirického šetření je ověřit způsob komentování dvou vybraných sportovních komentátorů z hlediska zvukové a stylistické stránky mluveného projevu, který je patrný v rámci přímého přenosu utkání ledního hokeje. Od zvoleného cíle je odvozena formulace hlavního výzkumného problému:

VP: Výzkumným problémem je zmapovat mluvený projev dvou vybraných sportovních komentátorů při komentování přímého přenosu utkání ledního hokeje.

Výzkumný problém bude vyřešen v rámci analýzy vybraného přímého přenosu hokejového utkání, které byla těmito komentátory komentováno.

1.4.1 Metodika

Z metodického hlediska je využito některých postupů kvalitativního výzkumu v podobě případové studie. Tento postup se zaměřuje na detailní studium jednoho nebo několika málo případů, přičemž účelem je zachytit složitosti sledovaného jevu a jednotlivých vztahů v jejich celistvosti⁸², v případě této práce se tedy jedná o snahu o zachycení „kvality“ mluveného projevu při komentování přímého přenosu utkání ledního hokeje.

Částečně lze v souvislosti s výzkumem této práce hovořit o oblasti výzkumu mediálních profesionálů. Tento typ výzkumu umožňuje mimo jiné výzkum mediálních pracovníků v jejich přirozeném prostředí a zkoumá, jakým způsobem osobnost autora mediálního sdělení odráží

⁸⁰DANKOVIČOVÁ, Jana (1998). *TheLinguisticBasisofarticulationratevaiation in Czech*. [online]. Oxford: Oxford University, 1998, s. 9. [cit. 23.5.2020]. Dostupné z: <http://www.phon.ox.ac.uk/files/pdfs/Dankovicova1998.pdf>

⁸¹JANÍKOVÁ, Jitka a Jan VOLÍN (2003). *Jana Dankovičová: TheLinguisticBasisofArticulationRateVariation in Czech. Recenze*. [online] Slovo a slovesnost, ročník 64 (2003), číslo 1, s. 69-72 [cit. 29.5.2020]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4103>

⁸²HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2, s. 104.

v konečném sdělení.⁸³ V této práci se tedy zaměřujeme na osobnost z hlediska mluveného projevu.

1.4.1.1 Metoda získání dat

Podkladovým materiálem pro analýzu mluveného projevu sledované komentátorské dvojice byla vybraná utkání ledního hokeje, vysílaná jako přímé přenosy z Mistroství světa v ledním hokeji 2019, které se konalo na Slovensku v průběhu května 2019. Komentátorská dvojice O. Zamazal – M. Procházka komentovala v základní části celkem šest utkání. Pro důkladnou analýzu zvukové a stylistické složky mluvené řeči bylo vybráno utkání Německo – Velká Británie (11.5. 2019).⁸⁴ Důraz je kladen především na úvodní vstup před zápasem a prvních pět minut čistého času hry. Ze zbylé části uvedeného utkání budou prezentovány případné zvukové a stylistické nápadnosti. Samotnou metodou získání podkladových dat byl poslech mluveného projevu O. Zamazala a M. Procházkovy při sledování záznamu výše uvedených hokejových zápasů.

Tabulka 1: Sledované oblasti mluvené řeči sportovního komentování

Zvuková stránka mluvené řeči	
Ortofonie	Odchylky v samohláskách
	Odchylky v souhláskách
	Ráz
	Zjednodušené vyslovování slov
	Přizvukování slabičných předložek
Zvukové prostředky větné	Intonační kadence větných úseků koncových u vět oznamovacích a polokadence
	Hlasitost řeči
	Tempo řeči
Výslovnost cizích vlastních jmen osob pocházejících z němčiny	[ö]
	[ü]
	[ə]
	[au]
	[ai]
	[ou]
Stylistická rovina mluvené řeči	
Jazykové prostředky	Obrazná vyjádření
	Metafory
	Aktualizace a aktivizace
	Automatizace
	Módní výrazy
	Publicismy
	Frazémy a jejich modifikace
	Frazeologická spojení u běžného jazyka
Specifický shodný atribut	

⁸³TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4, s. 87-88

⁸⁴ČESKÁ TELEVIZE (2019). *MS v ledním hokeji Německo – Velká Británie*. [online]. [cit. 27.5.2020]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12536121969-ms-v-lednim-hokeji-2019-slovensko/219471291160006-nemecko-velka-britanie/>

	Nepravé věty vedlejší
	Internacionalismy
	Propria
	Expresivně zabarvené výrazy
	Víceslovně nevlastní předložky
	Pasivní konstrukce se 7. pádem
	Hodnotící adverbia a adjektiva
Další sledované složky mluvené řeči	
Tvarosloví	Podmiňovací způsob
	Shoda s neutry v plurálu
	Instrumentál zakončený na „ama/ma“
	Slovesné flexe
	Knižní zakončení infinitivu
Výrazy spisovné čeština	např. knižní slovesa spisovné češtiny
Výrazy obecné češtiny	Příklady nespisovného jazyka
Poloútvary	Profesní mluva – odborné výrazy
	Slangové výrazy
Dialogy	Mezi komentátory
	Odevzdávání slova do studia
	Oslovování diváků
Jazykový management	Korekce zařazované do mluveného projevu.

Zdroj: vlastní zpracování

1.4.1.2 Metody vyhodnocení dat

Získaný řečový materiál byl podroben analýze podle předem stanovených hledisek uvedených v tabulce 1. Nejprve jsme provedli poslechovou analýzu celého komentáře. Následně byly vybrané pasáže mluveného komentáře přepsány do souvislého textu.

Zaznamenání **intonačního průběhu** mluvených projevů sledované komentátorské dvojice bude provedeno v intencích členění tak, jak ho ve své práci uvádějí Müllerová a Kubička. Uvedení autoři vycházejí z Danešova systému intonačních kadencí. Mluvený text člení na kratší úseky na základě výchozího předpokladu, že úseky mluveného textu ohraničené konkluzivní kadencí a antikadencí lze považovat za koncové a úseky ohraničené polokadencí za nekoncové (vnitřní). Podle toho byl text členěn na jednotlivé úseky (výpovědi; intonační fráze) ohraničené polokadencí a koncovou intonací, podobně jako se psaný text člení na jednotlivé úseky věty ohraničené čárkou (nekoncové, vnitřní) a ohraničené tečkou (otazníkem, vykřičníkem; koncové).⁸⁵

Při zkoumání **jazykového managementu** (tvaroslovných specifíků) budou sledovány případné korekce, které analyzovaná komentátorská dvojice zařadí do svého projevu a které svědčí o tom, že si při komentování přenosu z ledního hokeje uvědomili volbu nespisovného

⁸⁵MÜLLEROVÁ Olga a Jiří KUBIČKA (1979). Některé rysy intonačního členění nepřipravených mluvených projevů. [online]. Naše řeč; ročník 40 (1); s. 23-31 [cit. 23.5.2020]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2578>

tvaru, rozhodli se tuto volbu opravit a zopakovali totéž slovo již v náležitě kodifikovaném tvaru.⁸⁶

Analýza **tempa řeči** byla provedena v intencích metodiky z výzkumu I. Balkó. Celkovým tempem řeči rozumí autorka výpočet, v němž jsou zahrnuty všechny pauzy; v hodnotách celkového tempa řeči se tedy promítá trvání všech pauz v promluvě. V prvním kroku byl proveden přepis vybraných intonačních frází IF (promluвовých úseků), zaznamenána délka IF v sekundách a počet slabik v IF.⁸⁷ Intonační fráze (promluвовý úsek) byl v souladu s další výzkumnou prací Balkó zvolen jako vhodná jednotka pro měření tempa řeči z toho důvodu, že na rozdíl od taktů je jejich rozpoznávání snazší. Podle Balkó je analýza tempových změn prostřednictvím intonační fráze vhodná zejména proto, že je dostatečně dlouhá a dává měřením určitou strukturu na rozdíl od jiných jednotek řeči, tj. výpovědi nebo jednotek nižšího řádu, například taku.⁸⁸ Při vymezení IF je třeba sledovat zvukové signály úsekových hranic, přičemž nejsilnějším podnětem pro vnímání mezi-úsekových hranic je pauza. Avšak při dostatečně zřetelné melodické polokadenci dochází ke vzniku úseku i bez realizace pauzy. Signálem hranice mezi úseky mohou být i změny tempa současně s nevýraznou polokadencí.⁸⁹

Průběžné tempo řeči pak bylo vypočteno jako podíl počtu vyslovených slabik na délce trvání intonační fáze včetně pauz.⁹⁰ **Celkové tempo řeči** bylo stanoveno jako průměr výsledků všech měřených intonačních frází.

Hlasitost řeči vybraných úseků byla analyzována poslechem, změny hlasitosti mluvené řeči jsou zaznamenány pouze v případech jejího zřetelného zvýšení.

1.5 Osobnost komentátora, medailonky a představení komentátorů

Jak bylo naznačeno výše, analýza se zaměřuje na komentování přímého přenosu ledního hokeje komentátorskou dvojicí ve schématu profesionální komentátor – komentátor expert (bývalý hráč). Profesionálního komentátora reprezentuje v této analýze Ondřej Zamazal, komentátora experta Martin Procházka. Níže jsou prezentovány základní informace o sledované komentátorské dvojici.

⁸⁶ČMEJRKOVÁ, Světlá. *Tvarová specifická mluvené češtiny a jazykový management*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlá a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011, s. 173-181. ISBN 978-80-200-1970-7, s. 175

⁸⁷BALKÓ, Ilona. *Temporální vlastnosti nepřipraveného projevu*. Ústí nad Labem. Univerzita J. E. Purkyně Ústí nad Labem, 2014. ISBN 978-80-7414-902-3, s. 32.

⁸⁸BALKÓ, Ilona. *Časová modulace souvislé řeči jako objekt fonetického experimentu*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2010. ISBN 978-80-7414-309-0, s. 51-52.

⁸⁹Tamtéž.

⁹⁰BALKÓ, Ilona. *Temporální vlastnosti nepřipraveného projevu*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2014. ISBN 978-80-7414-902-3, s. 57-58.

Ondřej Zamazal

Ondřej Zamazal se v roce 2000 stal externím členem Redakce sportu České televize, o šest let později (v lednu 2006) se stal plnohodnotným zaměstnancem České televize na pozici komentátor hokeje, redaktor, reportér, moderátor.

Z hlediska dosaženého vzdělání Ondřej Zamazal v roce 2005 úspěšně zakončil magisterské vysokoškolské studium v oboru mediální studia na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze (FSV UK), a v témže roce obdržel po úspěšném složení státní rigorózní zkoušky na titul doktora filosofie (PhDr.). V roce 2006 absolvoval postgraduální studium na FSV UK.

Informace o počtu komentovaných přímých sportovních přenosů jsou na webovém portálu naprosto zastaralé a končí k datu 30. 6. 2012. K tomuto dni komentoval O. Zamazal 228 přímých přenosů, z toho 69 z ledního hokeje.⁹¹

Martin Procházka

Martin Procházka je bývalý velmi úspěšný hráč ledního hokeje. K jeho největším reprezentačním úspěchům se řadí zisk zlaté medaile „na turnaji století“ na olympijských hrách v Naganu a dále zisk čtyř titulů mistra světa v ledním hokeji. V klubových soutěžích je jméno Martina Procházky spojováno zejména s kladenským hokejem, hrál však i za mnoho týmů jak doma, tak i v zahraničí, včetně dvou angažmá v kanadsko-americké NHL (Toronto Maple Leafs a Atlanta Thrashers) a ruské KHL (Avangard Omsk a Chimik Voskresensk). Je členem Síně slávy českého hokeje.⁹²

Ohledně dosaženého vzdělání či novinářské průpravy Martina Procházky nejsou k dispozici detailnější informace. S komentováním sportovních přenosů ledního hokeje začal po skončení aktivní hráčské kariéry v roce 2012. Sám k tomu uvádí: *„Během své kariéry jsem dělal s novináři spousty rozhovorů, znal jsem to „z druhé strany“. Namířené kamery mi problém nedělaly a věděl jsem, že nečekají „super řečníka“, ani nového Zárubu či Vichnara. Hledali osobnost z hokejového světa, která by pořady zpopularizovala a přitáhla k nim diváky. Jsem rád, že jsem nakonec přece jen u hokeje zůstal. Z ohlasů diváků vím, že jsou čím dál*

⁹¹ČESKÁ TELEVIZE (2012). *Ondřej Zamazal*[online] [cit. 9.6.2020]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lide/ondrej-zamazal/>

⁹²PROCHÁZKOVÁ, Eva (2016). *Martin Procházka – hokejista, sportovní komentátor*. [online] Profesní magazín BEST [cit. 9.6.2020]. Dostupné z: <http://www.ibestof.cz/sport/martin-prochazka—hokejista-sportovni-komentator.html>

spokojenější, vnímají mé pokroky. Samozřejmě když se dívám zpětně, své chyby vidím – zamrkání, zaváhání... Chce to praxi, ale jsem spokojen.“⁹³

Na webovém portálu České televize nejsou ke komentování Martina Procházky uvedeny žádné informace.

2. ANALYTICKÁ ČÁST

2.1 Analýza komentáře Ondřeje Zamazala

2.2.1 Zvuková stránka

V komentování **O. Zamazala** se ve sledovaném komentáři vyskytly občasné odchylky od české výslovnostní normy ve vyslovování samohlásek (vokálů) v těch případech, kdy klade důraz na poslední slabiku, např. „oni jsou zvyklí“, „kotouč uvízl ve středu hřiště“. Převážně však O. Zamazal vyslovoval souhlásky v souladu s požadavky výslovnostní normy, v souladu s normou velmi zřetelně vyslovoval [ú] ve jméně německého hráče Kahun“, ve slovech „zůstává“, „nedůrazná“, „protiútoků“ ad.

O. Zamazal vyslovoval souhlásky zřetelně a v souladu s požadavky české výslovnostní normy, např. vyslovování [m] na konci slova bylo zřetelné „před koncem třetí třetiny“, „takhle bychom se mohli někdy obléknout.“ U číslovek 7 a 8, které mají podle výslovnostní normy dvě rovnocenné podoby, přičemž forma výslovnosti s vloženou samohláskou (tzv. vokalizovaná podoba) „sedm“, „osm“ se doporučuje mj. ve zpravodajství,⁹⁴ volil O. Zamazal vždy vokalizovanou formu: „s osmdesát trojkou“, „celkem osm set Turků z této silné enklávy se v Německu věnuje lednímu hokeji“, „zbývá jim osm minut“, „sedmdesát dva ku dvaceti osmi procentům pro Němce“, „celkem osm finalistů doplnilo kádr.“ Co se týče výslovnosti, snažil se O. Zamazal především o to, aby jeho jazykový projev dosahoval co nejvyšší jazykové úrovně a srozumitelnosti.

Na základě výsledků analýzy lze konstatovat, že **O. Zamazal** ve velké míře dodržoval ortoepická pravidla pro vyslovování rázu, a to zejména po neslabičných předložkách k, s, z.

⁹³Tamtéž.

⁹⁴HŮRKOVÁ, Jiřina. *Česká výslovnostní norma*. Praha: Scientia, pedagogické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85827-93-X, s.37

Ondřej Zamazal při komentování převážně dodržoval přízvuk na slabičné předložce. V mnoha případech byl tento větný přízvuk i zdůrazněn: „posunout **do** vedení jedna nula“, „všechno se chystá **k** večernímu vrcholu“, „a právě **se** Slováky se Britové srazili ve svém prvním utkání **před** mistrovstvím světa“, „udržet v pozoru“, v dalších případech zůstalo přízvukování slabičných předložek bez zdůraznění: „nabízel **do** prostoru mezi kruhy“, „vrací se **do** britského obraného pásma“, „kotouč **na** britské střídače“, „provedl výtoč **do** středu hřiště“ a „už sedí **za** držení“. Zaznamenány však byly i situace, kdy Ondřej Zamazal pravděpodobně záměrně opomíjel přízvuk na slabičných předložkách a přízvuk kladl na zdůrazněnou slabiku slovního spojení: „v **o**braně německého“, „pro **ty**hle muže“, „v **pr**vní“, „příhrávka na **N**owaka“. Zdůrazňování větného přízvuku uplatňoval komentátor pro to, aby zdůraznil informaci, kterou ve svém projevu považuje za nejdůležitější.

V mluveném projevu **O. Zamazala** při komentování sledovaného utkání byla ojediněle zaznamenána stoupavá intonace poslední slabiky koncového větného úseku: „...ještě musel snést tvrdý zákrok od Bena Lakea.., „...vykolejil německého útočníka...“, „...jak se snaží napadat německou rozehrávku v útočném pásmu..“. Převážně však v koncových úsecích používal klesavou intonaci. Nápadná byla stoupavá melodie nekoncových větných úseků, a to zejména zvyšování intonace při vyslovování jmen hráčů. Klesavá intonace byla užita k signalizaci ukončení projevu, zatímco stoupavá intonace byla využita pro signalizaci toho, že jeho projev bude ještě pokračovat. Stoupavá intonace byla také užita i pro lepší orientaci posluchačů v komentátorově projevu.

Měření tempa řeči bylo provedeno ve třech variantách na bázi tří intonačních frází: 1) mluvený projev ve vstupu před utkáním; 2) klidný průběh hry, 3) situace hry se šancí a vstřelením gólu.

1) Vstup před utkáním

...no | hráč kterého draftovala Arizona v draftu dva tisíce osmnáct na sto osmdesáté deváté pozici, to jsou pochopitelně nižší patra (.) draftu hráčů do NHL| ale jet první britský hráč,? který vyrostl(.) na britském území a kterého do NHL draftovali. | Devatenáct let, měla by mu patřit budoucnost britského hokeje. |

$$pTR = \frac{\text{počet vyslovených slabik}}{\text{délka trvání intonační fráze}} = \frac{107}{20,04 \text{ s}} = 5,24$$

2) Klidná fáze hry

Brankář Cardiffu | v základní části | (.) elitní hokejové ligy ve Velké Británii vyčapal čtyřicet tři vítězství | ze šedesáti zápasů | a naskočil tedy ve všech utkáních (.) v dlouhodobé soutěži. | V Británii? vládne (.) takový zajímavý model, (.) | kdy za pùlmistra se vyhlašuje nejlepší tým po základní části ale potom následuje klasicky play off, čtvrtfinále na dva zápasy, kdy se sčítají výsledky | a potom | závěrečný turnaj, | do kterého patří semifinále a taky boj o titul. |

$$pTR = \frac{\text{počet vyslovených slabik}}{\text{délka trvání intonační fráze}} = \frac{154}{35,38 \text{ s}} = 4,35$$

3) Úsek hry se šancí a vstřelením gólu

..zadovka na Dominika Kahuna a Ben Bowns ještě drží (.) kotouč, vyrazil ho před sebe, teď se ho snaží přikrýt lapačkou Tiffels tam šťourá,? nakonec právě on vyzobl puk ještě Seidenberg Seider a+ přece jenom německý gól. + (.)

$$= \frac{\text{počet vyslovených slabik}}{\text{délka trvání intonační fráze}} = \frac{69}{12,41 \text{ s}} = 5,56$$

Vykazované hodnoty při úvodním vstupu jsou vyšší než při klidné fázi hry zejména proto, že **O. Zamazal** měl připravené informace, které bylo ale nutné sdělit posluchačům ještě před zápasem, tudíž lze předpokládat, že se nechtěl dostat do časové tísně. Úsek hry se šancí a vstřelením gólu vykazuje nejvyšší hodnoty, protože v těchto úsecích je hra nejdynamičtější, a je potřeba co nejpohotovější reakce.

2.2.2 Lexikální stránka

Z údajů je patrné, že O. Zamazal ve svém mluveném projevu užíval výhradně výrazy spisovné češtiny. V komentování M. Procházky se vyskytovaly obě varianty, s relativně častým užíváním nespisovných tvarů. Překvapujícím se jeví velmi řídké užívání odborných a slangových výrazů u obou komentátorů. Níže jsou uvedeny příklady sledovaných variet.

- Výrazy spisovné čeština/knižní slovesa – „předvedl⁹⁵ své technické schopnosti“, „zkusil⁹⁶ to z levého křídla“, „zaskočil⁹⁷ za něj Ehliz“, „Ben Lake rozdává⁹⁸ hity“.

⁹⁵Předvést – zde ve smyslu ukázat své umění. Viz: FILIPEC, Josef, DANĚŠ, František, MACHAČ, Jaroslav a kol. Slovník spisovné češtiny. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1080-7, s. 331.

⁹⁶Zkusit – zde ve smyslu pokoušet se o něco. Viz tamtéž, s. 568.

⁹⁷Zaskočit – zde ve smyslu zastoupit. Viz tamtéž, s. 550.

⁹⁸Rozdávat – zde přeneseně ve smyslu něco dávat. Viz tamtéž, s. 354.

- Výrazy obecné/nespisovné češtiny – „vyčapat⁹⁹ vítězství“.
- Profesní mluva/odborné výrazy - icing, kádr, zakázané uvolnění, ofsajd
- Slangové výrazy – „britský a německý **kotel** vedle sebe“, „německý **bek**“ = myšlen obránce, „**hůl** britského útočníka“ = myšlena hokejka „ben lejk rozdává **hity**“ = myšleno bodyčky

V následující tabulce je uveden počet sledovaných fenoménů, které se u tohoto komentátora během zápasu objevily.

Tabulka 2: Analýza stylistiky při komentování zápasu Německo – Velká Británie

Sledované fenomény	
Obrazná vyjádření metafory	16
Aktualizace, aktivace	28
Automatizace	35
Módní výrazy	8
Publicismy	9
Frazémy a jejich modifikace	5
Specifický shodný atribut	2
Nepravé věty vedlejší	1
Internacionalismy	2
Propria	velmi časté užívání
Expresivně zabarvené výrazy	2
Víceslovně nevlastní předložky	0
Pasivní konstrukce	1
Hodnotící adverbia a adjektiva	10

zdroj: vlastní zpracování

Níže jsou uvedeny příklady sledovaných fenoménů:

- **Obrazná vyjádření, metafory:**

vyhodit kotouč, přikrýt kotouč, rovnat si kotouč na čepeli, vysunout hráče, manévr klapnul, sebrat se a vyrazit, zabrousit do historie

- **Aktualizace, aktivace:**

vyčapat vítězství, čapnul trestné střelení, prodrat se ke kotouči, vrátit krosovou přihrávku, vyvinout dobrou rychlost

- **Automatizace**

⁹⁹Vyčapat: Slovník spisovné češtiny neuvádí

podstoupit souboj, uvíznutí puku, zmocnit se puku, potýkat se se zraněním, doplnit kádr, usadit se v pásnu

▪ **Módní výrazy**

zažehnat problémy, formace, elitní skupina, aby se gáže nepočítala do platového stropu

▪ **Publicismy**

oznámit konec kariéry, moderní éra, platový strop, znásobit sílu „snaží se znásobit svou útočnou sílu“, utrpět vítězství „Německo utrpělo vítězství“

▪ **Frazémy a jejich modifikace**

„odkroutil šestnáct sezon“ - ve smyslu fráze „odkroutit si pracovní dobu“, „odkroutit si vojnu“, „a vykolejil německého útočníka“ - ve smyslu fráze „vyvést někoho z rovnováhy“, „rozhodit ho“, „monotónní přesilová hra“ - ve smyslu fráze „monotónní práce“, „monotónní činnost“

▪ **Nepravé věty vedlejší**

To je muž, který vyrovnával na dva dva a de facto tím zajistil Británii postup do elitní divize, a tady ještě jednou Nowakova šance.

Fenomény jako obrazná pojmenování, módní výrazy a aktualizace byly v komentáři užity za účelem ztraktivnění projevu pro posluchače. Dále pak automatizace, publicismy a frazémy jsou povětšinou ustálenými a zažitými výrazy. Jejich použití může být pro komentátora intuitivní. Jejich užíváním O. Zamazal dosahuje plynulosti ve svém projevu.

2.2.3 Tvarosloví

- Podmiňovací způsob – „takhle **bychom** se mohli někdy obléknout“ = spisovný tvar.
- Instrumentál zakončený na „ama/ma - „období mezi sezonami“ = spisovné zakončení.
- Slovesné flexe – „**střílí** z pozice mezi kruhy“ = spisovný tvar.
- Adjektivní flexe – „**britský** trenér“, „**nedovolený** zákrok“, „**čistý** zápas“ = spisovné tvary
- Nadměrné užívání ukazovacích a neurčitých zájmen – „**takhle** bychom se mohli někdy obléknout“, „**tenhle** zápas“, „s **touhle** hrou“, „**tohle** může být nabídka pro jeho družstvo“

V následující tabulce je komentář analyzován z hlediska tvarosloví:

Tabulka 3: Analýza komentáře z hlediska tvarosloví

TVAROSLOVÍ	
Sledované fenomény	
Podmiňovací způsob	Spisovná výslovnost
Shoda s neutry v plurálu	Nezaznamenáno
Instrumentál zakončený na „ama/ma“	Spisovná výslovnost
Slovesné flexe	Spisovná výslovnost
Adjektivní flexe	Spisovná výslovnost
Knižní zakončení infinitivu	Nezaznamenáno
Nadměrné užívání ukazovacích a neurčitých zájmen	Občasný výskyt

Ve většině případů užíval O. Zamazal spisovných koncovek, což má za následek vysokou úroveň jazykového projevu. Užíváním ukazovacích zájmen zde komentátor dosahuje jazykové ekonomičnosti, neboť dynamika hry mu ve většině případů znemožňuje volit opisné konstrukce.

2.2.4 Suprasegmentální rovina

V mluveném projevu **O. Zamazala** při komentování sledovaného utkání byla ojediněle zaznamenána stoupavá intonace poslední slabiky koncového větného úseku „...ještě musel snést tvrdý zákrok od Bena Lakea.“, „...vykolejil německého útočníka..“, „...jak se snaží napadat německou rozehrávku v útočném pásmu“. Převážně však v koncových úsecích používal klesavou intonaci. Nápadná byla stoupavá melodie nekoncových větných úseků, a to zejména zvyšování intonace při vyslovování jmen hráčů, ale i v jiných případech, například následující:

- „Ben Lake“, „Hauser“
- „...před brankou Nowak | jenom tak trknul do kotouče.“
- „dobře zapadl do sestavy Chicaga ve své nováčkovské sezóně v NHL“
- „...ale jenom na chvíli | tady Noebels u kotouče..“
- „...zatím osamocený proti britské pětičce až teď mu pomohli spoluhráči“
- „...Celkem riskatní manévr | ale klapnul.“
- „Robert Farmer předvedl své technické schopnosti.“
- „To je muž | o kterém hovořili kolegové ve studiu.“
- „Šikovně rozdával kotouče svým spoluhráčům.“

Z hlediska hlasitosti Zamazal v situacích, kdy se hokejisté jednoho či druhého týmu dostávali do šance, zřetelně zvyšoval hlasitost svého mluveného projevu. Níže je uvedeno několik případů. Úseky zvýšené hlasitosti jsou zvýrazněny, začátek a konec je +:

- **+nebezpečná střela+**
- **+na druhé+straně**
- **+zadovka+do tandemu**
- **...zadovka na Dominika Kahuna, Ben Bowns ještě drží kotouč, vyrazil ho před sebe, teď se ho snaží držet lapačkou, Tiffels tam št'ourá + nakonec on..**
- **Seider +a přece jenom německý gól, jedna nula, Moritz Seider, čas třicet devět dvacet..**
+
- **..Leo Phöderl +sám ze strany na Bownse a stav bezbrankový po dalším úžasném zákroku britského gólmana. +**
- **..puk nezkontroloval a + Britové se řídí do protiakce až tak, že německý+ brankář musel čelit dorážce..**
- **..ještě jedna německá šance +Ehrlizova střela+ kterou rovnal.**
- **Draisaitl teď +nabídl Británii první gól po pětadvaceti letech v elitní divizi mistrovství světa +**
- **..čtyři proti dvěma a kotouč někde v britském brankovišti + Bowns neví, kde+ nejrychleji.**
- **..rotace německé dvojice v + útočném pásmu a Tiffelsova+ střela těsně vedle..**
- **+ tyčka po tečované Plachtově střele a Bowns drží kotouč+ před brankovou čarou.**
- **Ještě jedna +Plachtova rána Yasin Ehrliz, dva jedna pro Německo krátce po skončení přesilovky, + čas padesát třicet devět..**

V některých zaznamenaných případech zvýšení hlasitosti platilo, že pokles síly hlasu byl doprovázen klesavou intonací, nebylo to však pravidlem.

Hlasitost svého projevu O. Zamazal zvyšoval podle obrazu hry. Téměř výhradně při gólových šancích či při vstřelení branky. Činil tak pro to, aby upoutal posluchačovu pozornost.

2.3 Analýza komentáře Martina Procházky

2.3.1 Zvuková stránka

V komentování **Martina Procházky** je při vyslovování samohlásek velmi nápadné jejich prodlužování bez zdůraznění, a to zejména na konci slova. Zaznamenáno bylo níže uvedené prodlužování samohlásek: [o] = „je těžké se orientovat v **tóm** boxu“, [e] = „určitě“,

„oni sé“, [a] = „protože **tám** britové“; [i] = „co s něma Němci udělají“, „okolo branky“, [u] = „nahazování na branků“, „Myers mohl dát branků.“

U vyslovování souhlásek bylo zaznamenáno vynechání [l] na konci „moh ještě zamířit“ nebo prodloužení [l] ve výrazu „kotouč si zvedl“. Vyslovování [m] na konci slova bylo stejně jako u O. Zamazala zřetelné „Němcům se podařilo.“ V rozporu s požadavky výslovnostní normy vynechával M. Procházka v některých případech počáteční [j] před následující souhláskou, např: „deme jedna dva hráči deme,“ zaznamenáno bylo i vynechání [k] na počátku slova „dyž chce“ Slovo začali vyslovil „začli.“ Tyto rozpory proti výslovnostní normě jsou následkem toho, do projevu M. Procházky prostupuje obecná čeština. Dále to také spočívá v jeho komentátorské roli. Procházka rozebírá situace z pohledu bývalého hráče. Jeho přínos komentáři tedy spočívá v odborném pohledu na hru, nikoliv v dokonalém jazykovém projevu.

Tento komentátor také při komentování dodržoval přízvuk na slabičné předložce. Jeho přízvuk však byl ve srovnání s O. Zamazalem slabší, méně výrazný. Opomíjení přízvuku či přesmyk přízvuku zdůrazněním slabiky slova po předložce nebylo v komentování M. Procházky zaznamenáno. Příklady: „...dostali se **do** dobrejch pozic.“, „..lítalo mu to krásně **do** sítě“, „**do** branky“. Taktéž dodržoval při komentování klesavou konkluzivní kadenci. V neukončených větných úsecích neutrálních vyjádření nepoužíval nápadné zvyšování intonace, ve srovnání s mluveným projevem O. Zamazala se komentování M. Procházky jeví monotónnější. Zvyšování intonace bylo u M. Procházky navázáno na velmi frekventovanou hezitaci a stejně tak časté prodlužování souhlásek na konci slova. Nápadným prodlužováním souhlásek na konci slova M. Procházka získával čas na to, aby našel vhodné prostředky a jejich formu pro pokračování svého projevu.

Také zde bylo měření tempa řeči provedeno ve třech variantách na bázi tří intonačních frází: 1) mluvený projev ve vstupu před utkáním; 2) klidný průběh hry, 3) situace hry se šancí a vstřelením gólu.

1) Vstup před utkáním

..no já ho sledoval na rozbruslení /ááá/ | mně se moc líbilo jeho provedení | von /ééé/ je to zřejmě střelec, protože třefoval třefoval branku, třefoval góly /ééé/ | je jasné že hlavně angliča hlavně britové budou? na něm stavět /ééé/ budou chtít aby od něho chodili branky, | takžéé zřejmě jejich největší hvězda.

$$pTR = \frac{\text{počet vyslovených slabik}}{\text{délka trvání intonační fráze}} = \frac{90}{17,21 \text{ s.}} = 5,23$$

2) Klidná fáze hry

..tak je to zajímavý, zajímavý systém, zřejmě atraktivní /éé/ pro své fanoušky | /óó/ může to být určitá perspektiva pro_u jejich budoucnost dále, | abýý zapojovali více týmů do toho, aby se snažili, pokud možno, proklouznout do závěrečného play off. |

$$pTŘ = \frac{\text{počet vyslovených slabik}}{\text{délka trvání intonační fráze}} = \frac{74}{16,92 \text{ s}} = 4,37$$

3) Úsek hry se šancí a vstřelením gólu

.. zřejmě už chtěl ho přiklopit pod led | nakonec se jim to povedlo. (.)

$$= \frac{\text{počet vyslovených slabik}}{\text{délka trvání intonační fráze}} = \frac{48}{9,06 \text{ s}} = 5,29$$

Lze vidět, že oproti svému kolegovi neměl tolik prostoru pro svůj komentář. Děje se tak proto, že M. Procházka z pozice bývalého hráče více plní roli komentátora uběhnutých situací. Rozebírá je z pozice hráče.

2.3.2 Lexikální stránka

Komentátor často používal výrazy obecné/nespisovné češtiny – vyject¹⁰⁰, vočem¹⁰¹, přijet¹⁰² do rozjetého turnaje, zvědavěj¹⁰³, s něma¹⁰⁴, lítalo¹⁰⁵ mu to krásně do sítě, lita jim to moc vedle, von¹⁰⁶ stál dva metry vpřed, vono je to těžké někde, dostal naložino¹⁰⁷, tady už měla přijít¹⁰⁸ střela. Též byly nalezeny slangové výrazy – držák týmu = o brankáři. Nespisovnost není v projevu žádoucí a je následkem obecné češtiny. Zároveň však užíváním slangu M. Procházka do jisté míry svůj a Zamazalův komentář aktualizoval a ozvláštnil.

V následující tabulce je uveden počet sledovaných fenoménů, které se u tohoto komentátora během zápasu objevily.

Tabulka 4: Analýza stylistiky při komentování zápasu Německo – Velká Británie

Sledované fenomény	

¹⁰⁰Spisovný tvar „vyjet“ Viz tamtéž, s. 509

¹⁰¹Spisovně „o čem“

¹⁰²Spisovně „přijet“ Viz tamtéž, s. 333.

¹⁰³Spisovně „zvědavý“ Viz tamtéž, s. 583

¹⁰⁴Spisovně „s nimi“

¹⁰⁵Spisovně „s létalo“ Viz tamtéž, s. 166

¹⁰⁶Spisovně „on“

¹⁰⁷Spisovně „naloženo“ Viz tamtéž, s. 168

¹⁰⁸Spisovně „přijet“. Viz tamtéž, s. 33

Obrazná vyjádření metafory	10
Aktualizace, aktivace	5
Automatizace	3
Módní výrazy	1
Publicismy	2
Frazémy a jejich modifikace	0
Specifický shodný atribut	0
Nepravé věty vedlejší	0
Internacionalismy	1
Propria	velmi časté užívání
Expresivně zabarvené výrazy	0
Víceslovně nevlastní předložky	0
Pasivní konstrukce	1
Hodnotící adverbia a adjektiva	10

zdroj: vlastní zpracování

Níže jsou uvedeny příklady sledovaných fenoménů:

- **Obrazná vyjádření, metafory**

zamést do prázdné branky, rozjetý turnaj, přijet do rozjetého turnaje, hůl se vypružila, s ničím se nepáral, otázka času, hrát na hranici svých možností

- **Aktualizace, aktivace**

zpoza obránce, vyšťouchat kotouč, sápat se po kotouči, nechat vyjet do pásma, urazili mu kotouč

- **Automatizace**

pohlídat kotouč pod tělem, rozhodnout se pro přihrávku, jasný ofsajd

- **Módní výrazy**

hity (bodyček, zastavení protihráče povoleným způsobem) „měl tam několik nepříjemných hitů“, elitní skupina „je to pro ně čest dostat se do elitní skupiny“

- **Publicismy**

naordinovat přímočarost

- **Internacionalismy**

ofsajd

▪ Pasivní konstrukce

„chtějí se příkladem Ehlize dostat až do národního týmu“

▪ Hodnotící adverbia a adjektiva

„hezká trefa“, „krásná střela“, „těžký zápas“, perfektní přesun, perfektní zákrok

V lexikální stránce se v porovnání s O. Zamazalem do projevu M. Procházky prostupuje silněji obecná čeština. Dále však lze pozorovat aktualizace tvořené pomocí hokejového slangu prostředí (s ničím se nepárat.) Ve spojení se Zamazalovým komentářem to jejich společnému komentáři přidává na rozmanitosti.

2.3.3 Tvarosloví

- Instrumentál zakončený na „ama/ma ..drží krok s Němcama.
- Slovesné flexe – „...oni **nemaj** jinou možnost Britové.“, „Teď nám to **ukazujou**.“
- Adjektivní flexe – „Britové nemají **takovej** rozjezd.“, „dostali se do **dobrejch** pozic“, „...nehrají **hezkej** hokej.“, „...v **dobrým** pohybu..“, „Je tam plno situací, **který** se dají řešit přesněji.“ „...v **tý** poslední fázi..“
- Nadměrné užívání ukazovacích a neurčitých zájmen – „...**ten** puk do **toho** prostoru..“, „nedostal se do **nějakých** lepších situací“, „chodí do **těch** soubojů“, „přišel **ten** úder.“, „chybí **ta** přesnost“, „vrhnul se do **té** střely“, „dával **tu** nahrávku před brankoviště“, „...postavíme se do pozic na **to** buly.“, „...jenom **tu** rukou drží možnost **té** tyčky aby tam..“, „Ehliz šikovně na **tu** Plachtovu střelu..“

V porovnání s O. Zamazalem v Procházkově projevu lze najít prohřešky proti spisovné češtině ať už v adjektivní, či slovesné flexi. Příčinou je, že M. Procházka plní roli komentátora ex post. Rozebírá situace po jejich odehrání. Nabízí pohled herního, nikoliv jazykového experta.

V následující tabulce je komentář analyzován z hlediska tvarosloví:

Tabulka 5: Analýza komentáře z hlediska tvarosloví

TVAROSLOVÍ	
Sledované fenomény	Martin Procházka
Podmiňovací způsob	Nezaznamenáno
Shoda s neutry v plurálu	Nezaznamenáno
Instrumentál zakončený na „ama/ma“	Zaznamenána nespisovná výslovnost
Slovesné flexe	Zaznamenána nespisovná výslovnost

Adjektivní flexe	Zaznamenána nespisovná výslovnost
Knižní zakončení infinitivu	Nezaznamenáno
Nadměrné užívání ukazovacích a neurčitých zájmen	Častý výskyt

zdroj: vlastní zpracování

2.3.4 Suprasegmentální rovina

Martin Procházka dodržoval při komentování klesavou konkluzivní kadenci. V neukončených větných úsecích neutrálních vyjádření nepoužíval nápadné zvyšování intonace, ve srovnání s mluveným projevem O. Zamazala se komentování M. Procházky jeví monotónnější. Zvyšování intonace bylo u M. Procházky navázáno na velmi frekventovanou hezitaci a stejně tak časté prodlužování souhlásek na konci slova:

- „Já jsem na tom utkání byl v Karlových Varech ééé...“
- „Mně se líbili Němci, jaký tam měli pohyb, jak hráli jednoduše a přímočaře.“
- „Byla tam vidět najednou trošičku změna německého hokeje.“
- „...kde Toni Söderholm naordinoval zřejmě jednoduchost a přímočarost.“
- „...pro Němce bude těžké těžké se prosazovat v tom.“
- „...protože tám Britové staví..“
- „...nevytahují se k Draisatlovi nebo k dalším hráčům.“
- „...prostě čekají, čekají, dávají tam holé..“
- „...je si jistý, svou postavou kotouč udrží.“

Pro vyhodnocení změn v hlasitosti řeči je nutné mít na paměti, že **M. Procházka** exponované situace komentoval vždy až ex post. Nápadné a zřetelné zvyšování hlasu v jeho mluveném projevu nebylo zaznamenáno.

2.4 Komparace komentáře Ondřeje Zamazala a Martina Procházky a shrnutí výsledků analytické části

2.4.1 Zvuková rovina

Souhrn bude proveden formou vyhodnocení výzkumných otázek. Ve vztahu k níže uvedenému je třeba uvést důležitý poznatek o časové disproporci v mluveném projevu

sledovaných komentátorů. Z celkové sumy času vyhrazenému mluvenému projevu komentoval O. Zamazal zřetelně více času než M. Procházka.

Výsledky analýzy ukazují na rozdíly ve zvukové složce mluveného projevu mezi profesionálním komentátorem a sportovním expertem, a to téměř ve všech sledovaných parametrech.

Nejvýrazněji se rozdíl projevil ve vyslovování **samohlásek**. M. Procházka ve své mluvené řeči s velkou frekvencí vyslovuje koncové souhlásky a nápadným prodloužením, O. Zamazal rovněž některé souhlásky prodlužoval, a to při zdůrazňování.

Ve výslovnosti **souhlásek** byla u M. Procházky zaznamenána výslovnost slov s oslabením nebo vynecháním „l“ a „k“, zatímco O. Zamazal vyslovoval souhlásky v souladu s požadavky výslovnostní normy.

V přízvukování **slabičných předložek** se oba komentátoři v některých případech odchýlili od výslovnostní normy. U Ondřeje Zamazala se podobně jako u souhlásek jednalo o situace kladení důrazu.

Komparace **vyslovování příjmení** německých reprezentantů není příliš vypovídající, protože M. Procházka tato příjmení vyslovoval zřídka. Výslovnost O. Zamazala odrážela výslovnost německých jmen tak, jak je vyslovují rodilí mluvčí němčiny dle spisovné výslovnosti německého jazyka.

Jedinou oblastí, u níž lze konstatovat, že M. Procházka vyslovoval v souladu s výslovnostní normou ve vyšší frekvenci než O. Zamazal, je **intonační kadence** oznamovacích vět.

Na základě výsledků analýzy lze souhrnně mluvený projev O. Zamazala označit za celkově kultivovanější než mluvený projev M. Procházky. Pro M. Procházku jsou typické nadměrné **hezitace**, které na posluchače působí rušivě, a to jednak samy o sobě, a dále tím, že při jejich použití docházelo zpravidla k výše zmíněnému prodlužování souhlásek na konci slova.

Mluvený projev O. Zamazala se projevuje v intencích moderního „dynamického“ komentování sportovních přenosů, v nichž se používá v rámci větného přízvuku jednak stoupavá intonace, ale zejména práce s přízvukem, pomlkou a zdůrazňováním. Přízvuk je v češtině silový, což znamená, že přízvukná slabika je silnější než ostatní, nepřízvukné slabiky téhož výrazu. Proměna hlasové výšky se v něm uplatňuje méně. Z hlediska slovního přízvuku je pro komentování O. Zamazala typický zdůrazněný přízvuk na začátku slova po krátké pauze, nebo na slovo celé, což na straně jedné evokuje u posluchače pocit zvýšené dynamiky

mluveného projevu, na straně druhé působí jako úsečná segmentace. V jiných případech je zdůraznění přesunuto na konec slova. Níže jsou uvedeny příklady:

„...a střela z pravého křídla..“

„...výrazně přidali na střelecké aktivitě..“

„...na ledě čtvrtá britská řada..“

Vzdáleně takto koncipovaný mluvený projev připomíná střídání přízvučných vyšších a nepřízvučných nižších hlásek v časoměrném rytmu.

Výše uvedený způsob mluvené řeči, společně se zvyšováním tempa a hlasitosti mluveného projevu v určitých fázích komentáře, vede ke zvýšení emoční dimenze komentování. V případě O. Zamazala lze však hovořit o kultivovaném vyjadřování emocí, tj. o projevu emocí pod kontrolou (srov. podkapitola 1.3.3). I při zvýšené hlasitosti a zvýšeném tempu řeči byl jeho projev zřetelný a srozumitelný. M. Procházka zvýšené hlasitosti v komentování nevyužíval. Jeho mluvený projev byl ve srovnání s O. Zamazalem více monotónní.

2.4.2 Stylistická rovina

Rovněž ve stylistické složce přinesla analýza zjištění o určitých rozdílech v mluvených projevech sledovaných komentátorů.

Komentování **O. Zamazala** se vyznačovalo bohatou slovní zásobou, velkým množstvím obrazných vyjádření, snahou o oživení mluvené řeči množstvím aktualizací, spisovnou varietou češtiny, včetně spisovného užívání tvarosloví, tj. spisovného užívání podmiňovacího způsobu, instrumentálu s koncovkou -ami, slovesné a adjektivní flexe. Za určitý nedostatek lze považovat vyšší frekvenci používání ukazovacích zájmen. Odborné a slangové výrazy používal O. Zamazal při komentování jen ve velmi omezené míře. Výrazy obecné či nespisovné češtiny se v jeho mluvené řeči – až na malé výjimky – nevyskytovaly. V lexikální dimenzi lze za určitý menší prohřešek považovat časté užívání výrazu „klapnout“ a „nakonec.“

V mluveném projevu **M. Procházky** se vedle zvukových prohřešků vyskytly i prohřešky stylistické. V mluvené řeči užíval obě variety mluvené češtiny, vyskytly se prohřešky proti spisovné formě morfolgie, v relativně vyšší míře používal výrazy obecné češtiny. Podobně jako O. Zamazal jen zřídka vyslovil odborný nebo slangový výraz. Ve srovnání s O.

Zamazalem v menší míře využíval obrazných vyjádření, aktualizací a automatizací. Naopak v podobné míře se v jeho řeči vyskytovala hodnotící adverbia a adjektiva. Nápadné bylo opakované vyslovování výrazu „určitě“ na začátku věty či opakování slov/sousloví ve větě: „perfektní perfektní přesun“, „rychlé rychlé dorážení“, „perfektní perfektní zákrok“, „pro Němce bude těžké těžké se prosazovat v tom“, „prostě čekají čekají dávají tam hole.“

Celkově však lze říct, že užívání jak spisovného, tak nespisovného jazyka činí projev M. Procházky v porovnání s projevem O. Zamazala více rozmanitý. Normě spisovného jazyka navzdory to lze vnímat jako oživení, či aktualizaci promluvy.

V následující tabulce jsou shrnuty rozdíly ve využívání spisovné a obecné češtiny u obou komentátorů.

Tabulka 6: Analýza spisovné a obecné češtiny při komentování zápasu Německo – Velká Británie

SPISOVNÁ A OBECNÁ ČEŠTINA		
Sledované fenomény	Ondřej Zamazal	Martin Procházka
Výrazy spisovné češtiny	V komentování užíval téměř výhradně spisovnou češtinu.	V komentáři užíval obě variety mluvené češtiny
Výrazy obecné/nespisovné češtiny	Nevyskytlo se.	Relativně častý výskyt výrazů obecné češtiny
Profesní mluva/ odborné výrazy	Velmi řídké užívání odborných výrazů	Velmi řídké užívání odborných výrazů
Slangové výrazy	Velmi zřídka	Velmi zřídka

zdroj: vlastní zpracování

2.5 Závěr

Lze říci, že projevy obou komentátorů vykazují některé značné rozdíly, a to jak v rovině zvukové, tak v rovině stylistické. V rovině zvukové O. Zamazal uplatňoval výslovnost, která byla v souladu s českou výslovnostní normou. Při práci s přízvukem postupoval rovněž v souladu českou výslovnostní normou. K tomu také dobře využíval přízvuk ke zdůraznění důležitých částí hry, jako jsou gólové šance a góly. Stylistická část projevu O. Zamazala byla rovněž na vysoké úrovni. Jeho projev prokázal bohatou slovní zásobu, orientaci ve spisovném jazyku, kterou prokázal především správnou volbou koncovek, řadou aktualizací a téměř minimem slangových výrazů.

Projev M. Procházky byl ve zvukové stránce ovlivněn faktem, že podstatná část jeho komentáře se odehrávala po skončení situací, jako jsou gólové šance a vstřelení gólu. Proto u něj nebyla tak výrazná práce s intonací a hlasitostí. Za nedostatek ve zvukové stránce lze však považovat četné hezitační zvuky, kterými si komentátor získával čas pro konstrukci svého projevu.

Do stylistické roviny Procházka projevů prostupovaly prvky obecné češtiny. Za zmínku stojí nespisovné koncovky u slovesné a adjektivní flexe. Lze také zaznamenat i chudší slovní zásobu oproti O. Zamazalovi. Dále stylovou stránku snižuje opakování po sobě jdoucích slov větě. Z projevů lze však vyvodit, že O. Zamazal, jako mluvčí s vytříbeným jazykem se zaměřuje na právě dějící se hru a reaguje bezprostředně na její vývoj, M. Procházka rozebírá herní situace po jejich skončení. Lze tedy vidět komentátorskou dvojici, z níž je jeden komentátor specialistou na jazykový projev a druhý je specialistou na výklad hry. Spolu s oběma varietami mluvené češtiny v projevu Procházky a vytříbeného Zamazalova projevu vzniká rozmanitý a funkční komentář.

SEZNAM ZDROJŮ

BALKÓ, Ilona. *Temporální vlastnosti nepřipraveného projevu*. Ústí nad Labem. Univerzita J. E. Purkyně Ústí nad Labem, 2014. ISBN 978-80-7414-902-3.

BALKÓ, Ilona. *Časová modulace souvislé řeči jako objekt fonetického experimentu*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2010. ISBN 978-80-7414-309-0.

BARTOŠEK, Jakub. *Ke srozumitelnosti rozhlasových sportovních zpráv*. In: FINDRA, Jan (redaktor) *Všeobecné a specifické otázky jazykové komunikace. komunikáty z vědecké konference konané v Banské Bystrici 3.- 5.9.1991*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta, 1991, s. 150-158. ISBN 80-8516-230-X.

BARTOŠEK, Jaroslav. *Kultura a technika mluvené řeči*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2005. ISBN 80-7318-150-9.

BARTOŠEK, Jaroslav a Hana DAŇKOVÁ. *Žurnalistika a škola*. Frýdek-Místek: Václav Daněk, 2008. ISBN 978-80-254-3020-0.

BEČKA, J. V. *Slovník synonym a frazeologismů. III. upravené vydání*. Praha: Vydavatelství novinář, 1982.

BOGOZCOVÁ, Irena, FIC, Karel, CHLOUPEK, Jan et al. *Tváře češtiny*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2000. ISBN 80-7042-566-0.

BOSÁK, Jaromír. *Životní mač*. Praha: Knižní klub, 2013. ISBN 978-80-242-3952-1.

BRADNOVÁ, Hana a kolektiv. *Encyklopedický slovník*. Praha: Odeon, 1993. ISBN 80-207-0438-8.

BUCHTELOVÁ, Růžena, DANEŠ, František, MICHÁLKOVÁ, Jiřina a kol. *Výslovnost spisovné češtiny. Výslovnost slov přejatých. Výslovnostní slovník*. Praha: Academia, 1978.

BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001. ISBN 80-85947-67-6.

ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998. ISBN 80-85839-24-5.

ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ, *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.

ČMEJRKOVÁ, Světlana. *Styl mediálních dialogů*. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2267-7.

ČMEJRKOVÁ, Světlana. *Mluvení a psaní – konstanty a proměnné mezilidské komunikace*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlana a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011, s. 19-37 ISBN 978-80-200-1970-7.

ČMEJRKOVÁ, Světlana. *Mluvenost a psanost a specifická jazyková situace češtiny*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlana a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011, s. 41-46. ISBN 978-80-200-1970-7.

ČMEJRKOVÁ, Světlana. *Tvarová specifčnost mluvené češtiny a jazykový management*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlana a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011, s. 173-206. ISBN 978-80-200-1970-7.

ČMEJRKOVÁ, Světlana. *Výstavba mluvených projevů, jejich členění a syntax*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlana a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011, s. 129-135. ISBN 978-80-200-1970-7.

ČMEJRKOVÁ, Světlana. *Žánry mluvené komunikace*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlana a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011, s. 61-64. ISBN 978-80-200-1970-7.

ČMEJRKOVÁ, Světlana. *Poznámka k práci s přepisem mluvených projevů*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlana a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011, s. 13-19. ISBN 978-80-200-1970-7.

FILIPEC, Josef, DANEŠ, František, MACHAČ, Jaroslav a kol. *Slovník spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1080-7.

GREPL, M., KARLÍK, P. a M. NEKULA. *Syntax*. In: KARLÍK, Petr a kolektiv autorů Ústavu českého jazyka Filosofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-134-4,

HAVLÍK, Martin. *Výslovnost*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlana a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011, s. 206-209. ISBN 978-80-200-1970-7.

HAVLÍK, Martin. *Prozódie a projektivita*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlana a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011, s. 232-241. ISBN 978-80-200-1970-7.

HEJSEK, Lukáš a Milan POLÁK. *Úvod do studie jazyka*. Olomouc. Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-47773.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2, s. 104.

HLADKÝ, Miroslav a kolektiv. *Žurnalistika v televizi*. Praha: Novinář, 1986. ISBN nevedeno.

HLOUŠEK, Vítězslav a Pavel Procházka. *Věčná Slavia*. 4. aktualizované vydání. Praha: Olympia, 2017. ISBN 978-80-7376-481-4.

HONZÁKOVÁ, Marie a Milan ROMPORTL. *Čteme je správně? Slovníček výslovnosti cizích jmen*. Praha: Albatros, 1981.

HUGO, Jan, FIDLEROVÁ, Markéta, ADÁMKOVÁ, Kateřina a Zdeňka JURÁNKOVÁ (eds). *Slovník nespisovné češtiny*. Praha: Maxdorf, 2006. ISBN 80-7345-060-0.

HŮRKOVÁ, Jiřina. *Česká výslovnostní norma*. Praha: Scientia, pedagogické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85827-93-X.

JEDLIČKA, Alois, FORMÁNKOVÁ, Věra a Miloslava REJMÁNKOVÁ. *Základy české stylistiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970.

JUNKOVÁ, Bohumila. *Jazyková dynamika současné publicistiky*. Praha: ARSCI, 2010. ISBN 978-80-7420-007-6.

KADERKA, Petr. *Sféra mluvené mediální komunikace*. In: HOFFMANOVÁ, Jana, HOMOLÁČ, Jiří, CHVALKOVSKÁ, Eliška et al. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. Praha: Academia, 2016, s. 255-337. ISBN 978-80-200-2566-1.

KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 5. přepracované a doplněné vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1995. ISBN 80-7235-272-5854.

KORDA, Jakub. *Úvod do studia televize 2. Faktuální televize a její žánry*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3611-1.

KOŠČO, Ján. *Žurnalistické žánry v televizi*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství novinář, 1984. ISBN neuvedeno.

KRČMOVÁ, M. *Fonologie a fonetika*. In: KARLÍK, Petr a kolektiv autorů Ústavu českého jazyka Filosofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-134-4.

KUČERA, Jiří a Jiří ZEMAN. *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1998. ISBN 80-7041-482-0.

KULDANOVÁ, Pavla. *Zvuková kultura českého jazyka jako nedílná součást jazykové kultury*. In: BLÁHA, Ondřej. *Spisovná čeština a jazyková kultura 2018. Příspěvky z mezinárodní konference konané ve dnech 18. a 19. října 2018 na Univerzitě Palackého v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, , 2018, s. 117-133. ISBN 978-80-244-5465-8.

KUNCZIK, Michael. *Základy masové komunikace*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-134-X.

LUKAVSKÝ, Radova. *Kultura mluveného slova*. Praha: Akademie múzických umění. 2000. ISBN 80-85883-61-9.

MACKŮ, Jiří. *Jak po průnikovce vystřelit z jedničky aneb sonda do mozkových závitů televizních komentátorů*. Praha: Nakladatelství C&K 2016. ISBN 978-80-905757-3-8.

MLČOCH, Miloš. *Charakteristické rysy jazyka psané sportovní žurnalistiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0397-8.

MLČOCH, Miloš. *Sportovní reportáž jako typ komunikační situace (Analýza pořadu s mikrofonem za hokejem)*. In: KRALČÁK, Lubomír (ed.) *Hovorená podoba jazyka v médiích. Zborník materiálů z konferencie konanej v Nitre* 11. – 12. septembra 2007 Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2008. ISBN 978-80-8094-293-9.

MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2979-4.

MUSIL, J. *Sociální a mediální komunikace*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-7452-002-0.

MÜLLER, Wolfgang (hrsg). *DUDEN. Německý výkladový slovník s českými ekvivalenty*. Praha: Mladá fronta, 1993. ISBN 80-204-0392-2.

MÜLLEROVÁ Olga. *Mluvený text a jeho syntaktická výstavba*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0489-0.

MÜLLEROVÁ, Olga. *Mluvené projevy a komunikační situace*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlá a Jana HOFFMANNOVÁ (editorky). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2001, s. 73-76. ISBN 978-80-200-1970-7.

OSVALDOVÁ, Barbora. *O komentáři, o komentátorech: kolektivní monografie*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2237-8.

REIFOVÁ, Irena & kolektiv. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.

SAUSSURE de, Ferdinand. *Kurs obecné lingvistiky*. Praha: Odeon, 1989. ISBN 80-207-0070-6.

SLANČOVÁ Dana. *Praktická stylistika*. Prešov: Slovacontact, Prešov 1994. ISBN 80-901417-9-X.

SODOMKOVÁ, Magdalena. *Jak psát žurnalistický text: textová cvičebnice s komentářem*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4813-8.

STRAHL, Vlastimil. *Klíč k výslovnosti cizích vlastních jmen v češtině. Podle původních jazykových pramenů a prací českých lingvistů*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-981-2.

SVATOŠ, Tomáš. *Kapitoly ze sociální a pedagogické komunikace*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. ISBN 978-80-7435-002-3.

ŠTORKÁN, Karel. *Publicistické žánry*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1980. ISBN nevedeno.

TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4.

VERNER, Pavel. *Vývojové trendy v českých médiích po roce 1989*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-7452-007-5.

ZEMAN, Jiří. *Základy české ortoepie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. ISBN 978-80-7041-778-2.

Elektronické zdroje

BALKÓ, Ilona (2005). *Výzkumu tempa řeči a tempa artikulace v různých řečových úlohách*. [online]. "Bohemistyka" 2005, č. 3, s. 185-198. ISSN 1642-9893. [cit. 29.5.2020]. Dostupné z: http://www.bohemistyka.pl/artykuly/2005/ART_Balko.pdf

DANEŠ, František (1969). *Kultura mluvených projevů (Její základní předpoklady a aktuální problémy)*. [online]. Naše řeč, ročník 52 (1969), číslo 2-3, s. 95-109 [cit. 28.5.2020]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5437#96>

CVRKALOVÁ, Šárka. (2020). Jan (14): *Malý chlapec hrdinou, pomohl babičce na poslední chvíli*. [online] onlyu.cz [cit. 18.6.2020]. Dostupné z: <https://www.onlyu.cz/pomahame/jan-14-maly-chlapec-hrdinou-pomohl-babice-na-posledni-chvili/>

ČESKÁ TELEVIZE (2019). *MS v ledním hokeji Německo – Velká Británie*. [online]. [cit. 27.5.2020]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12536121969-ms-v-lednim-hokeji-2019-slovensko/219471291160006-nemecko-velka-britanie/>

ČESKÁ TELEVIZE (2012). *Ondřej Zamazal* [online] [cit. 9.6.2020]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lide/ondrej-zamazal/>

ČTK (2020). *První televizní sportovní přenos diváky nadchl, na další vykoupili přijímače*. [online]. iDnes.cz [cit. 22.5.2020]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/mediahub/prvni-primy-televizni-sportovni-prenos.A200210_092043_mediahub_jpl

ČTK (2013). *Zemřel komentátor Holubec. Proslul větou: Sportu zdar a fotbalu zvlášť*. [online]. iDnes.cz [cit. 23.5.2020]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/sport/ostatni/zemrel-televizni-komentator-holubec.A130608_171154_sporty_tp

ČTK (2010). *Rosický je fit. Chystá se odčinit dřívější krachy*. [online] [cit. 18.6.2020]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/sport/fotbal/reprezentace/rosicky-je-fit-chysta-se-odcinit-drivejsi-krachy_180595.html

DANKOVIČOVÁ, Jana (1998). *The Linguistic Basis of articulation rate vaiation in Czech*. [online]. Oxford: Oxford University, 1998, s. 9. [cit. 23.5.2020]. Dostupné z: <http://www.phon.ox.ac.uk/files/pdfs/Dankovicova1998.pdf>

IDNES.cz (2003). *Ostravský hrdina chytil střelu v poslední chvíli*. [online] [cit. 18.6.2020]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/fotbal/prvni-liga/ostravsky-hrdina-chytil-strelu-v-posledni-chvili.A031108_184524_fotbal_min

JANÍKOVÁ, Jitka a Jan VOLÍN (2003). *Jana Dankovičová: The Linguistic Basis of Articulation Rate Variation in Czech. Recenze*. [online] Slovo a slovesnost, ročník 64 (2003), číslo 1, s. 69-72 [cit. 29.5.2020]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4103>

MACHÁČ, Jaroslav (1972). *Sportovní televizní komentář (K jeho stránce jazykové a slohové)*. [online]. Naše řeč; 55 (4); s.215-220 [cit. 23.5.2020]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5636>

MAZÁČ, Pavel (2019). *Zemřel legendární sportovní hlasatel Radovan Cába (†66): Měsíce bojoval se zdravotními potížemi*. [online]. Blesk.cz [cit. 22.5.2020]. Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-pribehy/613650/zemrel-legendarni-sportovni-hlasatel-radovan-caba-66-mesice-bojoval-se-zdravotnimi-potizemi.html>

MAZLOVÁ, Věra (1936). *Jak se projevuje zvuková stránka češtiny v hláskových statistikách*. [online]. Naše řeč, ročník 30 (1946), číslo 6-7, s. 101-111 [cit. 28.5.2020]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3966>

MORAVEC, Martin (2003). *Přepište dějiny! Nejen to křičel Záruba*. [online]. iDnes.cz [cit. 24.5.2020]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/hokej/reprezentace/prepiste-dejiny-nejen-to-kricel-zaruba.A030220_020659_reprezentace_ruz

MÜLLEROVÁ Olga a Jiří KUBIČKA (1979). *Některé rysy intonačního členění nepřipravených mluvených projevů*. [online]. Naše řeč; ročník 40 (1); s. 23-31 [cit. 23.5.2020]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2578>

PROCHÁZKOVÁ, Eva (2016). *Martin Procházka – hokejista, sportovní komentátor*. [online] Profesionální magazín BEST [cit. 9.6.2020]. Dostupné z: <http://www.ibestof.cz/sport/martin-prochazka---hokejista-sportovni-komentator.html>

RADIOŽURNÁL.cz (2016). *S mikrofonem za hokejem*. [online]. [cit. 23.5.2020]. Dostupné z: <https://hledani.rozhlas.cz/iRadio/?stanice%5B%5D=ČRo+Radiožurnál&porad%5B%5D=S+mikrofonem+za+hokejem&zobrazNevysilane=1>

RŮT, Václav (1936). *Rozhlasová forma a rozhlasový posluchač*. [online]. Slovo a slovesnost, ročník 2 (1936), číslo 4, s. 223-225 [cit. 28.5.2020]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=161>

STRABERGER, Richard. (2007). *K jednomu typu nepravých vedlejších vět vztažných*. [online]. Naše řeč, ročník 90 (2007), číslo 5, s. 247-257 [cit. 23.5.2020]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7967>

SVOBODOVÁ, Ivana (1992). *K stylovému využití jazykových prostředků v televizní sportovní reportáži*. [online]. Naše řeč; 75 (2); s.72-77 [cit. 23.5.2020]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7060>

ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AV ČR (2020). *Normativní a kodifikační příručky*. [online] [cit. 28.5.2020]. Dostupné z: <http://ujc.avcr.cz/jazykova-poradna/dotazy/0131.html>

VESELÝ, Luboš Xaver (2019). Štěpán Škorpil hostem Luboše Xavera Veselého. [online]. Český rozhlas [cit. 24.5.2020]. Dostupné z: <https://region.rozhlas.cz/sportovni-komentator-stepan-skorpil-na-svem-konte-mam-4-500-sportovnich-prenosu-8040249>

ZIMA, Jaroslav (1954). *K stylistice mluveného projevu* [online]. Naše řeč, volume 37 (1954), issue 3-6, pp. 154-165 [cit. 28.5.2020]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?lang=en&vol=37#h2>

Kvalifikační práce

MAREK, Jakub. *Osobnost české žurnalistiky – Vít Holubec*. Bakalářská práce. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 2012.

PLESNÍKOVÁ, Monika. *Jazykové prostředky v komentářích tradičních a moderních sportovních odvětvích (se zaměřením na televizní přenosy utkání ledního hokeje a florbalu)*. Diplomová práce. Univerzita Palackého Olomouc, Katedra českého jazyka a literatury, 2012.

RÍMSKÝ, Prokop. *Historie redakce sportu České televize v letech 1993 až 2015*. Diplomová Práce: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních studií, 2015.

SKALSKÝ, Petr. *K tempu řeči rozhlasových a televizních sportovních reportérů*. Diplomová práce. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2002.